

PREPOSITIONSBRUK I SVENSKA HOS ANDRASPRÅKSINLÄRARE I SVERIGE

Niina Tammi, 41568

Pro gradu-avhandling i svenska språket

Handledare: Saara Haapamäki

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

2020

ÅBO AKADEMI - FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Svenska språket	
Författare: Niina Tammi	
Arbetets titel: Prepositionsbruk i svenska hos andraspråksinlärare i Sverige	
Handledare: Saara Haapamäki	
<p>Abstrakt:</p> <p>Syftet med denna studie är att undersöka prepositionsbruket hos gymnasieelever i Sverige som studerar svenska som andraspråk (SVA). Informanternas prepositionsbruk studeras med hänsyn till frekvenser, prepositionsfrasens funktion och möjliga fel. Syftet är också att undersöka hur behärskningen av svenska prepositioner korrelerar med informanternas allmänna färdighetsnivå i enlighet med processbarhetsteorin och den gemensamma europeiska färdighetsramen för språk (CEFR). Informanterna har ställts frågan hur svåra de upplever svenskans prepositioner, och den upplevda svårighetsgraden jämförs med deras prestationer. Studiens resultat jämförs med andra undersökningsresultat om finska gymnasieelevers prestationer i svenska.</p> <p>Informanterna i denna studie består av 17 elever, som studerar på en högskoleförberedande linje på gymnasiet i Sverige. Informanterna går i första (11) och tredje (6) klassen på gymnasiet och de hör till två språkliga grupper: somaliska och kurdiska. Materialet består av uppsatser samt informanternas svar på en enkät.</p> <p>Resultat visar att informanterna behärskar svenska prepositioner bra och att deras prepositionsbruk är mycket mer målspråksenligt än finska gymnasisters i Finland, dock är tallspråkliga former tämligen vanliga i informanternas uppsatser. Informanterna använder mycket mer prepositioner än finska gymnasieelever i Finland, men även mer än svenska gymnasieelever i medeltal. Korrektetsprocenterna där alla fel beaktas är så höga som 88,8 % hos gymnasisterna i årskurs 1 och 98,3 % i årskurs 3. Den vanligaste feltypen är överflödigt bruk av preposition – oftast <i>med</i> – medan det typiska felet hos finska gymnasieelever är val av fel preposition. I materialet material finns det bara små skillnader mellan gymnasisterna i årskurs 1 och 3 vad gäller mångsidigheten i prepositionsbruket och användningen av prepositionsfraser i olika funktioner.</p> <p>Korrektetsprocenten korrelerar inte med processbarhetsanalysens resultat medan den korrelerar med informanternas CEFR-nivå. Resultat tyder på att prepositioner har en betydelse för bedömningen av den språkliga nivån huvudsakligen när de är felaktiga. Överhuvudtaget spelar prepositioner bara en liten roll i utvärderingen av språkliga kunskaper. Resultatet i undersökningen tyder på att uppväxtmiljön har en avgörande betydelse för hur målspråksenligt prepositionsbruket blir. Den upplevda svårigheten av prepositioner stämmer väl överens med de faktiska prestationerna, vilket betyder att informanternas språkliga medvetenhet är hög. I motsats till finska gymnasieelever upplever informanterna inte svenska prepositioner som svåra.</p> <p>Den här studien är till sin karaktär en pilotstudie. Vid sidan av kvalitativa metoder använder jag också kvantitativa metoder även om jag är medveten om att antalet informanter inte är tillräckligt för att göra generaliseringar. Därför ska resultatet ses som riktgivande.</p>	
Nyckelord: prepositioner, andraspråksinlärning	
Datum: 12.05.2020	Sidantal: 65

INNEHÅLL

ABSTRAKT

1 INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Tidigare forskning.....	1
1.3 Syfte och problemställning.....	7
2 MATERIAL.....	8
2.1 Informanterna och deras uppsatser.....	8
2.2 Språklig överblick av informanternas modersmål.....	11
2.2.1 Kurdiska.....	11
2.2.2 Somaliska.....	12
2.2.3 Sammandrag av kurdiska och somaliska.....	14
3 TEORI OCH METOD.....	15
3.1 Prepositioner.....	15
3.2 Teorier och analysmetoder om inlärarspråket och prepositioner.....	16
3.2.1 Kontrastiv hypotes.....	16
3.2.2 Interimspråksteorin.....	17
3.2.3 Markeringshypotesen.....	18
3.2.4 Stadieteorin av Ulla-Britt Kotsinas.....	19
3.2.5 Processbarhetsteorin.....	20
3.3 Analysmetoder.....	24
4 RESULTAT.....	30
4.1. Performansanalys.....	30
4.1.1 Frekvensanalys.....	30
4.1.2 Frekventiell analys enligt prepositionsfrasens funktion.....	34
4.2. Felanalys.....	36
4.2.1 Felanalys enligt prepositionen.....	37
4.2.2 Felanalys enligt prepositiosfrasens funktion.....	41
4.3 Analys utgående från prepositions måttet.....	43
4.4 Processbarhetsanalys.....	45
4.5 Kontrastering mot stadieteorin.....	48
4.6 Kontrastering mot CEFR-nivån.....	49
4.7 Sammanhang mellan behärsningen av prepositioner och den upplevda svårigheten.....	52
5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION.....	54
Litteraturförteckning.....	60
Bilagor.....	63

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Prepositioner är en väsentlig del av svenskans morfologi och syntax. Prepositioner är väsentliga också ur en kvantitativ synpunkt; de kan utgöra till och med 9,4 % av alla ord i skriftligt språk (Juurakko 1996:259).

De flesta forskare i Finland som har undersökt svenska prepositioner anser att de är svåra för finskspråkiga inlärare (Juurakko 1996, Meriläinen 1984, Pitkänen 1985). Det här är också en allmän uppfattning bland finska elever och lärare. Detta beror på att finskspråkiga inlärare försöker hitta ett samband mellan finskans kasus och svenska prepositioner, men förhållandet mellan finskans kasus och svenskans prepositioner är bara delvis överensstämmande.

Också i Sverige har några forskare konstaterat att prepositioner är en av de allra svåraste av svenskans strukturer för andraspråksinlärare, även för inlärare som är på en avancerad nivå (Östberg 2017, Bolander 2005, Engdahl 2017). Trots detta finns det ytterst lite forskning i Sverige som gäller prepositionsbruk hos andraspråksinlärare. I andraspråksforskning utgår man oftast från svenskans plats på språkkartan ur världsperspektiv (Philipsson 2004:118) och eftersom prepositioner inte är något sällsynt fenomen i språk i allmänhet, tolkas det antagligen så att de inte utgör större problem för inlärare. Den s.k. markeringshypotesen (se närmare kapitel 3.2.3) stöder detta antagande.

Forskning om prepositioner saknas helt t.ex. i Norrby & Håkanssons (2004:79) presentation av andraspråksforskning i Sverige. Varken Philipsson (2004) eller Norrby & Håkansson (2004) lyfter fram prepositionsbruket i sin framställning om svenskans morfologi och syntax.

I den här avhandlingen belyser jag prepositionsbruket hos gymnasieelever i Sverige som studerar svenska som andraspråk, och som antingen är födda i Sverige eller flyttat dit då de var yngre än sju år. Syftet är att få fram en helhetsbild om informanternas prepositionsbruk och svara på frågan om också andra än finskspråkiga inlärare upplever svenska prepositioner som svåra. Jag vill också svara på frågan om svenska forskares ointresse för prepositioner är motiverad.

1.2 Tidigare forskning

Det finns ett stort antal undersökningar som handlar om användningen av engelska prepositioner bland inlärare med olika modersmål. I den här delen redogör jag för några av de studier som är relevanta för min undersökning.

Mahmoodzadeh (2012) har undersökt bruket av engelska prepositioner bland iranska informanter med persiska som modersmål. Resultat visar att det vanligaste prepositionsfelet som informanterna gör är att använda fel preposition (52 %), samt att de nästan lika ofta använder en överflödig preposition (46,4 %).

Seitova (2016) har genomfört en felanalys av skriftlig produktion av 32 elever i sjätte klass i Kazahstan. Utöver felanalysen tillämpar hon också kontrastiv analys samt transfer approach på materialet. Seitova (2016) påvisar att förekomsten av prepositionssystemet i ryskan samt avsaknaden av prepositioner i kazakiska verkar orsaka stora problem för eleverna när de vill tillägna sig prepositionssystemet i engelskan.

Tunaz, Muyan och Muratoğlu (2016) har gjort en felanalys av bruket av engelska prepositioner hos turkiska inlärare. Resultatet av felanalysen visar att eleverna på den lägre nivån relativt sett mer utelämnar prepositioner än eleverna som har uppnått mellannivå, medan eleverna på medelnivå oftare väljer fel preposition än eleverna på den lägre nivån. Det finns ingen skillnad mellan grupperna i överflödigt bruk av prepositioner. Forskarna drar bl.a. slutsatsen att prepositioner borde undervisas i block.

Shakir och Yaseen (2015) har undersökt inläringen av engelska prepositioner hos irakiska elever i Kuala Lumpur, Malaysia. Informanternas modersmål är arabiska. I undersökningen används jämförande kontrastiv analys av prepositionssystemet i arabiska och engelska. Shakir och Yaseen (2015) konstaterar att inlärarna systematiskt tenderar överföra arabiskans syntaktiska och semantiska strukturer till engelskan. Svårigheterna beror på att alla arabiska prepositioner inte har en ekvivalent i engelskan, men också på att både arabiska och engelska prepositioner har sina specifika användningar vad gäller tid, plats och rektion. Resultatet visar att den viktigaste orsaken till informanternas svårigheter med engelska prepositioner beror på informanternas modersmål, arabiska, och forskarna drar slutsatsen att prepositioner är den svåraste aspekten av engelska för de flesta eleverna.

Som jag redan har konstaterat, finns det ytterst få undersökningar om prepositionsbruket hos inlärare av svenska språket. De flesta undersökningar om prepositionsbruket – som också är ganska få till antalet – har genomförts i Finland. I det följande redogör jag bara undersökningar som gäller finskspråkiga informanter, även om det också finns några undersökningar om prepositionsbruket av finlandssvenska informanter.

Taina Juurakkos doktorsavhandling (1996) är den främsta undersökningen om prepositionsbruket hos inlärare av svenska språket. Juurakko (1996) har undersökt uppsatser av finskspråkiga

gymnasieelever i årskurs 1 och 3, och konstaterar att finska gymnasister producerar procentuellt sett färre prepositioner (7,7 % i årskurs 1 och 6,2 % i årskurs 3) än den svenska jämförelsegruppen (9,4 %). Som möjliga orsaker till detta ser hon att inlärare undviker prepositionsuttryck samt att inlärare inte har tillräckligt många prepositioner i sin språkliga repertoar.

Gymnasister i årskurs 1 använder prepositioner mest i lokal och temporal betydelse medan gymnasister i årskurs 3 använder mest verbdependenta prepositioner. Andelen lokala prepositioner är betydligt större hos elever i årskurs 1 (39,2 %) jämfört med elever i årskurs 3 (19,0 %) eller den svenska jämförelsegruppen (11,9 %). Motsvarande siffror för de temporala prepositionerna är 16,9 % för årskurs 1, 6,8 % för årskurs 3, och 4,0 % för den svenska jämförelsegruppen. Den svenska jämförelsegruppen däremot använder prepositioner i större utsträckning i andra funktioner, t.ex. med substantiv i attributiv funktion.

I Juurakkos material förekommer 27 olika prepositioner i uppsatserna av gymnasisterna i årskurs 1, 42 i årskurs 3 och 76 i det svenska jämförelsematerialet Talkorpus (Juurakko 1996:82). Juurakko har funnit en korrelation mellan andelen prepositioner som elever i årskurs 3 använder och det betyg de har fått för uppsatsen. Eleverna i årskurs 3 gör färre prepositionsfel än eleverna i årskurs 1 och skillnaden är statistiskt signifikant. (Juurakko 1996:259–260.) De finska gymnasieeleverna verkar veta när prepositioner skulle användas, men att välja korrekt preposition vållar dem problem. Behärskningsgraden av lokala prepositioner ökar inte under gymnasietiden; skillnaden i korrekthetsprocent mellan årskurserna är minimal. Med temporala prepositioner lyckas gymnasisterna i årskurs 3 bättre än i årskurs 1, då motsvarande korrekthetsprocent är 76,6 % respektive 71,3 % i icke-obligatoriska kontexter och 82,3 % respektive 72,8 % i obligatoriska kontexter (Juurakko 1996:262).

Juurakko har hittat några tydliga kopplingar mellan finskans kasus och informanternas användning av svenskans prepositioner. Hennes informanter kopplar ihop finskans inessiv med *i* oberoende av funktionen, samt både illativ och allativ med *till*, vilket i vissa fall leder till fel. Också sambandet mellan finskans adessiv och *på* tycks vara starkt. Det kan tyckas ganska motstridigt att det är de vanligaste prepositionerna *i*, *till*, *på* som vållar mest problem för finska inlärare. Transfer från engelskan är enligt Juurakkos (1996:262) avhandlingsresultat som starkast i användningen av *för*, som ofta används i stället för *i* i fall som t.ex. *stanna för [i] två veckor*.

Juurakkos avhandling har inspirerat till flera magisteravhandlingar. Karoliina Pöyri (2014) har undersökt prepositionsbruket hos finsspråkiga gymnasister och universitetsstuderande. Hon intresserar sig för om det finns skillnader i prepositionsbruket på olika färdighetsnivåer, samt vilka

prepositioner som upplevs som svårast. Hennes resultat är likartade med Juurakkos: prepositionsuttryck utvecklas från konkreta till abstrakta i takt med ökande färdighetsnivå. Det absolut svåraste för finskspråkiga på alla färdighetsnivåer är att välja rätt preposition, och speciellt svårt är valet mellan *i* och *på* i plats- och tidsadverbial. Pöyri har hittat en positiv korrelation mellan korrekthetsprocenten och CEFR-nivån.

Jenni Viita (2014) har undersökt användningen av prepositioner i språkbadelevers och svenskspråkiga elevers skriftliga uppsatser i årskurserna 6 och 9. Hennes problemställning och bl.a. felkategorier är identiska med Juurakkos. Hon jämför också sina resultat med en jämförelsegrupp som består av svenskspråkiga elever. Viitas resultat visar att språkbadelever i medeltal använder färre prepositioner än de svenskspråkiga eleverna. De vanligaste prepositionerna är *på*, *i* och *till*, vilka är de samma som i Juurakkos resultat. Också Viita drar slutsatsen att valet av den rätta prepositionen vållar mest problem bland inlärare.

Maria Rautamo (1999) har undersökt hur väl finska språkbadelever behärskar svenska prepositioner, genom att studera elevernas uppsatser. Undersökningsmaterialet består av 38 uppsatser skrivna av språkbadelever i femte klassen. Syftet med undersökningen samt dess metoder är i stort sätt sammanfallande med Juurakkos. Rautamo (1999) kommer fram till att de verbdependenta prepositionerna vållar störst problem för språkbadeleverna i hennes undersökning. Oftast används *av* i stället för *om* i samband med verben *tycka* och *berätta*. Det vanligaste felet i tidsuttryck är att förväxla *i* och *på*. Språkbadeleverna använder prepositioner lite oftare än den svenskspråkiga jämförelsegruppen.

Henna Koskela (2009) har undersökt prepositionsbruket från ett lite annorlunda perspektiv och på ett annorlunda sätt jämfört med ovanstående undersökningar. Hennes 26 informanter är alla invandrare i Finland och representerar 19 olika modersmål. Koskela analyserar informanternas prepositionsbruk utgående från ett formulär med styrda uppgifter. Hon är speciellt intresserad av orsaker som påverkar informanternas behärskning av svenskans prepositioner. Resultaten visar att informanterna behärskar lokala prepositioner tämligen bra, medan verbdependenta prepositioner visar sig vara svårast också i denna undersökning.

Det finns också några äldre undersökningar om prepositionsbruket i Finland. Meriläinen (1984) har undersökt abiturientuppsatser av finskspråkiga gymnasieelever. Han konstaterar att det är prepositionsfraser som är svårast för finskspråkiga inlärare bland enskilda språkliga strukturer, och att den viktigaste felkällan är interferens från finskan (Meriläinen 1984:85). Pitkänen (1985:233) har undersökt samma material och kommit till slutsatsen att uppsatserna, förutom speciefel, har två

stora underkategorier av syntaktiska fel: ledföljdsfel och prepositionsfel, som tillsammans utgör en fjärdedel av alla syntaktiska fel. Också Pitkänen har hittat en tydlig interferens från finskan i samband med prepositionsfel.

I Sverige är det främst Ulla-Britt Kotsinas (1981, 1984, 2005) som har intresserat sig för prepositionsbruket bland invandrare. Kotsinas har analyserat det spontana talade språket hos 6 informanter som vid tiden för undersökningarna hade bott i Sverige 3–15 år och som inte hade haft någon formell undervisning i svenska. Hennes resultat visar att prepositioner inte underanvänds i invandrarsvenskan. Den genomsnittliga andelen prepositioner i materialet är 6,1 %, vilket är mer än i jämförelsematerialet Tallsyntax (5,3 %), som består av talprov av svenskspråkiga modersmålstalare. Kotsinas förklarar det mer frekventa prepositionsbruket hos invandrarna med att de antagligen är mer benägna att använda en prepositionsfras i sammanhang där en svensk talare skulle använda ett adverb. Informanterna använder oftast prepositioner där de krävs, men ofta är det en felaktig preposition.

Utelämnning av preposition är inte allmänt förekommande i Kotsinas material. Den överlägset mest använda prepositionen är *på*, som förekommer i 52,4 % av tillfällena. Kotsinas drar slutsatsen att *på* är den dominerande prepositionen i invandrarsvenskan, och att den används regelbundet i de fall informanterna är osäkra på vilken preposition de skulle använda. Enligt Kotsinas kan *på* anses vara en universell preposition. De vanligaste andra prepositionerna i Kotsinas material är *i*, *med*, *till* och *från*.

Kotsinas har endast 6 informanter, av vilka 5 är greker till nationalitet. Ändå drar hon slutsatsen att alla invandrare följer samma mönster i inläringen av målspråket och att det finns ett visst invandrarpråk som är gemensamt för alla invandrare. Kotsinas menar att det finns likheter mellan olika varianter av interimspråk oavsett målspråk och talarnas modersmål, samt att det finns tydliga likheter mellan invandrades interimspråk och s.k. pidginspråk, och även barnspråk. Dock medger hon att transfer från modersmålet kan vara en positiv resurs.

De flesta forskarna har dragit slutsatsen att svenska prepositioner är svåra på grund av att det är ett så vanligt fel bland andraspråksinlärare. Undantaget är Östberg (2017), som direkt har frågat sina informanter om den upplevda svårigheten av olika språkliga strukturer i svenskan. Han har bett 83 universitetsstuderande med 6 olika modersmål (tyska, nederländska, spanska, franska, rumänska och finska) att utgående från läromedlet *Klara ordtest* välja ut tre exempel på sådant de upplever som svårt, motivera valet och jämföra med hur motsvarande struktur ser ut på deras modersmål. *Klara ordtest* är ett läromedel för avancerade inlärare i svenska språket. Läromedlet innehåller

uppgifter på valda områden i svenskan som uppfattas vara de allra svåraste för icke-modersmålstalare, exempelvis avvikande pluralformer, homonymer med olika genus, ordval mellan ord med viss likhet vad gäller stavning eller uttal, val mellan ord med mer eller mindre tydlig semantisk likhet osv.

Östberg (2017) konstaterar att prepositioner hamnar på andra plats vad gäller svårighetsgrad, med endast en liten marginal till det som anses som svårast av informanterna, nämligen att förstå semantiska skillnader mellan skenbara synonymer. Detta är speciellt förvånande eftersom prepositioner inte alls ingick i listan av de 10 föreslagna felkällorna i läromedlet *Klara ordtest*. Östbergs resultat bekräftar än en gång svårigheter i valet mellan prepositionerna *i* och *på*, även hos mycket avancerade inlärare. Östberg upptäcker också att svenska konstruktioner där preposition till skillnad från *i* engelska inte används är speciellt svåra för informanterna (t.ex. *Olyckan hände min syster*). Enligt Östberg påverkar både modersmålet och engelskan valet av prepositionen.

Östberg (2017:4) konstaterar: ”Att valet av preposition bereder alla svårigheter är en självklarhet, vare sig man har dem i sitt språk (som de germanska och romanska) eller inte (som finska)”. Det finns också några äldre forskningsresultat som bekräftar detta: Klein & Dittmar (1979:136 refererad i: Kotsinas 1981:183) konstaterar att svenska prepositioner vållar problem för 75 % av utländska informanter i deras undersökning.

Engdahl (2017) undersöker i sin magisteruppsats i Uppsala universitet polysemin hos prepositioner. Syftet med undersökningen är att öka förståelsen för distributionen av några svenska prepositioner och deras betydelse, samt svara på varför prepositioner upplevs som svåra. Engdahl undersöker de fem svenska prepositionerna *för*, *med*, *till*, *vid*, *över* och jämför dem med de fem engelska prepositionerna *after*, *at*, *by*, *for* och *with*.

Engdahls undersökning är det enda försöket att i en avhandling förklara varför prepositioner är så svåra att lära sig. Engdahls resultat visar att det finns en omfattande polysemi kring prepositionsbruket i svenskan. Prepositionerna används i väldigt många betydelser och det råder sällan något exakt ett-till-ett- förhållande mellan olika språks användningar och översättningar av olika betydelser. Svårast är de abstrakta användningarna av prepositioner som oftast har utvecklats från en spatial grundbetydelse.

1.3 Syfte och problemställning

Syftet med denna studie är att undersöka prepositionsbruket hos gymnasieelever i Sverige som studerar svenska som andraspråk (SVA) i stället för svenska (som modersmål), och som alltså har något annat modersmål än svenska. Den språkliga sammansättningen av de gymnasiegrupper med vilka jag samarbetade ledde till att två språkliga grupper valdes till informanter: den somaliska och kurdiska. Jag vill studera informanternas prepositionsbruk utgående från frekvenser, prepositionsfrasens funktion och möjliga fel. Vidare vill jag ta reda på om även andra faktorer, som gymnasieklass – modersmål eller åldern vid vilken informanten har anlänt till Sverige – kan kopplas till skillnader i prestationer. Jag vill också jämföra inlärares prepositionsbruk med resultaten i Juurakkos avhandling (1996) och Karoliina Pöyris pro gradu-avhandling (2014) som behandlar finska gymnasieelevers prepositionsbruk.

Jag är också intresserad av att se hur behärsknigen av svenska prepositioner korrelerar med elevernas allmänna färdighetsnivå. För detta syfte vill jag genomföra en processbarhetsanalys och utgående från analysen jämföra informanternas prepositionsbruk med deras färdighetsnivå. Vidare vill jag jämföra informanternas prestationer med deras allmänna färdighetsnivå, som definieras av den gemensamma europeiska referensramen för språk (CEFR = *Common European Framework of Reference for languages*). Jag är även intresserad av att se om resultatet stöder den s.k. stadieteorin (Kotsinas 1981), som på sätt och vis också beskriver processbarhet.

Det är allmänt bland forskare att behärsknigen av prepositioner beskrivs med korrekthetsprocent, vilket, enligt min åsikt, är ett ganska ensidigt mått. Jag vill försöka skapa ett mått som bättre skulle skildra prepositionsbruket och se om detta mått korrelerar med informanternas färdighetsnivå antingen enligt processbarhetsanalysen eller bedömningen av CEFR-nivån.

Juurakko (1996), Östberg (2017), Engdahl (2017) och ett antal andra forskare har konstaterat att inläringen av prepositioner upplevs som svår. Jag är intresserad av att få veta om prepositioner upplevs som svåra även av SVA-inlärare som har växt upp i en svenskspråkig omgivning och som har något annat modersmål än finska, samt om den upplevda svårighetsgraden återspeglas i deras resultat. Jag vill också ta reda på om den upplevda svårigheten att lära sig prepositioner beror på inlärares färdighetsnivå, och i så fall, på vilket sätt.

I denna avhandling ämnar jag söka svar till följande frågor:

- Hur använder SVA-inlärare i Sverige svenskans prepositioner sett till frekvens, mångsidighet och korrekthet?

- Hur skiljer sig informanternas prepositionsbruk från prepositionsbruket hos finskspråkiga svenskinlärare utanför målspråksmiljön i Finland?
- Kan informanternas prepositionsbruk kopplas till deras gymnasieklass?
- Kan informanternas prepositionsbruk kopplas till åldern vid vilken de har anlänt till Sverige, eller till deras modersmål/hemspråk?
- Upplever informanterna prepositionsbruket i svenskan som svårt?
- Finns det ett sammanhang mellan den upplevda svårigheten och de faktiska prestationerna?
- Hur förhåller sig informanternas prepositionsbruk till deras språkliga nivå enligt processbarhetsanalysen?
- Hur förhåller sig informanternas prepositionsbruk till deras CEFR-nivå i svenska språket?
- Hur kunde ett mått som på ett bättre sätt än genom korrekthetsprocent beskriver inlärares prepositionsbruk se ut?

Förutom forskningsfrågorna är mitt syfte att också ge en genomskärning av andraspråkforskningens utveckling, samt återspegla forskningen av prepositionsbruket mot den.

Denna studie är en pilotstudie till sin karaktär. Vid sidan av kvalitativa metoder använder jag också kvantitativa metoder även om jag är fullt medveten om att antalet informanter inte räcker för att kunna dra allmänna slutsatser eller generaliseringar. Alla resultat är således bara riktgivande och det krävs ytterligare studier för att ska kunna presentera pålitliga teser.

2 MATERIAL

2.1 Informanterna och deras uppsatser

Mina informanter består av 17 gymnasieelever i Sverige, som studerar svenska som andraspråk (SVA) i stället för svenska (som modersmål). Jag har valt att rikta in min undersökning på elever som studerar på en högskoleförberedande linje, för att kunna jämföra resultat med Juurakkos (1996) och Pöyris (2014) resultat (i Finland anses gymnasiet alltid vara högskoleförberedande). En del av informanterna har immigrerat till Sverige, andra föddes där. Även de som har flyttat till Sverige har bott där relativt länge, från 9 till 18 år (en 18-årig informant flyttade till Sverige när han inte ännu hade fyllt ett år). Av informanterna går 11 i första klass och 6 på tredje klass på gymnasiet.

Informanterna hör till två språkliga grupper: den somaliska och kurdiska. Kurdiska är modersmål för 8 av informanterna och somaliska för 9 av informanterna. Endast 2 av informanterna har svenska som hemspråk vid sidan av sitt modersmål. Det finns 3 kvinnor och 14 män bland

informanterna. Informanterna har ganska breda språkkunskaper. Förutom svenska och sitt respektive modersmål kan alla engelska, men ungefär hälften av informanterna behärskar ytterligare något annat språk, till och med flera.

Informanterna presenteras i tabell 1. Deras namn har fingerats. Jag har kodat namnen så att t.ex. "Araz K3" betyder att eleven går i tredje gymnasieklass och har kurdiska som modersmål. På motsvarande sätt betyder "Migil S1" att eleven går i första klass och har somaliska som modersmål.

Informanterna fick i uppgift att skriva en uppsats på 150 – 200 ord utgående från givna ämnesrubriker som de fick välja fritt mellan. Antalet ord i uppsatserna varierar mellan 127 och 275 ord. Eleverna i årskurs 1 har skrivit i medeltal 169,4 ord och medeltalet för texterna som producerats av informanterna i årskurs 3 är 196,2 ord.

Informanterna fick vidare svara på frågor om hur svåra de upplever olika strukturer i svenskan. Strukturerna de skulle ta ställning till fanns listade, och var utvalda så att några vanliga strukturer i svenskan fanns representerade. Vidare inkluderades några utvalda frågor ur Östbergs (2017) undersökning, som grundar sig på boken Klara ordtest (se bilaga). Mitt syfte var att ge informanterna både lätta och svåra alternativ. Med detta ville jag få fram hur svåra svenskans prepositioner upplevs i sig, samt hur svåra de upplevs relativt jämfört med andra språkliga företeelser.

Informanterna hade max en timme på sig att utföra uppgiften, och själva uppsatsskrivandet tog ungefär 30 minuter. Detta betyder att eleverna inte hade tid att fundera eller planera sin uppsats, utan de var tvungna att skriva det som de först kom att tänka på. Det här avspeglas i uppsatserna genom att språket liknar talat språk. Till exempel saknas skiljetecken och stora bokstäver i början av meningen i flera uppsatser. Ofta har informanten skrivit "de" när hen uppenbarligen har menat "det". Mycket vanligt är också att informanterna har skrivit "å" i stället för "att" eller "och". Den erfarna (svenskspråkiga) svenskläraren som har bedömt uppsatserna enligt CEFR-nivån, utan att veta någonting om vare sig informanterna eller mitt syfte, skriver så här:

"Det som gäller för alla texterna är att skribenterna verkar ha ett ganska bra och flytande tallspråk, flera av dem antagligen på B2-nivå. Men de är sämre skribenter och skriver som de talar. Flera har dålig uppfattning om hur man uttrycker sig i skrift. De hittar ibland hur ord stavas - som om de aldrig sett dem i skrift".

Ett exempel på det ovannämnda är: "han var bättren sin kompis."

Tabell 1. Informanterna och deras bakgrund

	1. Nefel K3	2. Araz K3	3. Haydar K3	4. Baram K3	5. Abdi S3
Kön	kvinna	man	man	man	man
Ålder	20	18	18	18	18
Klass	Gym3	Gym3	Gym3	Gym3	Gym3
Modersmål/L1	kurdiska	kurdiska	kurdiska	kurdiska	somaliska
Hemspråk	svenska	kurdiska	kurdiska	kurdiska	somaliska
Andra språk	spanska	engelska	engelska, arabiska, lite spanska	engelska, franska, persiska	engelska, italienska, spanska, franska, tyska, holländska
Ålder vid ankomsten	7	född i Sverige	7	född i Sverige	född i Sverige

	6. Hassan S3	7. Nazdar K1	8. Sazan K1	9. Deza K1	10. Elind K1
Kön	man	kvinna	man	man	man
Ålder	19	16	16	16	16
Klass	Gym3	Gym1	Gym1	Gym1	Gym1
Modersmål/L1	somaliska	kurdiska	kurdiska	kurdiska	kurdiska
Hemspråk	svenska	kurdiska	kurdiska	svenska	svenska och kurdiska
Andra språk	franska, engelska, spanska, wafflin	franska, engelska	arabiska, engelska, tyska	engelska	engelska
Ålder vid ankomsten	5	född i Sverige	5	född i Sverige	3

	11. Maryan S1	12. Aden S1	13. Migil S1	14. Warsame S1	15. Khadar S1
Kön	kvinna	man	man	man	man
Ålder	16	17	17	17	16
Klass	Gym1	Gym1	Gym1	Gym1	Gym1
Modersmål/L1	somaliska	somaliska	somaliska	svenska, somaliska	somaliska
Hemspråk	somaliska	somaliska, svenska, engelska	somaliska, svenska, engelska	somaliska	somaliska
Andra språk	engelska, franska	tyska, engelska	engelska, franska	engelska	engelska
Ålder vid ankomsten	5	7	7	född i Sverige	7

	16. Abdullahi S1	17. Yusuf S1
Kön	man	man
Ålder	17	16
Klass	Gym1	Gym1
Modersmål/L1	somaliska	somaliska
Hemspråk	somaliska	somaliska
Andra språk	engelska	engelska
Ålder vid ankomsten	2	6

Eleverna har skrivit uppsatserna för hand och utan att använda hjälpmedel. Eleverna har inte fått förhandsinformation vare sig om teman på uppsatserna eller om vilken struktur jag är intresserad av.

2.2 Språklig överblick av informanternas modersmål

I denna del av avhandlingen beskriver jag kort kurdiska och somaliska utgående från de språkdrag som är centrala för denna studie, närmare bestämt nominaler och deras möjliga kasusböjning, samt adpositioner och strukturer som liknar dem. Mitt syfte här är att kunna värdera hur mycket och på vilket sätt prepositioner i olika funktioner används i de respektive språken. Förutom skriftliga källor har jag också intervjuat modersmålslärare i kurdiska och somaliska, samt en universitetslärare i somaliska, för att få ytterligare information om prepositionsbruket i respektive språk och för att kunna värdera språken med hänsyn till deras förhållande till dimensionerna analytisk-syntetisk.

2.2.1 Kurdiska

Iranska språk hör till indoeuropeiska språk och de bildar en av världens största språkfamiljer med 150 – 200 modersmålstalare. Typologiskt är iranska språk besläktade med indoeuropeiska, turkiska, indo-ariska och semitiska språk. (Windfur 2009:1.)

Kurdiska är en gemensam benämning för ett kontinuum av flera västiranska dialekter. Nordkurdiska l. kurmanju är den mest utbredda talade varieteten med ca 20 miljoner talare. Efter andra världskriget skapade några kurdiska språkvetare i Irak modern standardkurdiska (MSK) utgående från Sulaimania-dialekten som ansågs vara den bästa litterära modellen. Nuförtiden används MSK i de flesta kurdiska publikationerna i Irak och Iran. (Windfur 2009:589.)

I kurdiskan finns följande morfologiskt bestämda ordklasser: substantiv, adjektiv, pronomen, verb och partiklar. Partiklar, som är oböjliga, kategoriseras som underklasser till interjektioner, interrogativ, konjunktioner, prepositioner, adverb och preverbaler.

Genusböjningen av substantiv har försvunnit i Sulaimania-kurdiskan. Detsamma gäller i stort sett kasus; det finns bara relikter av gamla kasusböjning kvar i lokativ och vokativ. Kasusböjningen har i stort sett ersatts av ett komplext personmarkeringssystem. Den relika lokativa suffixen *-e* kan påträffas i några substantiv som uttrycker tids- och rumsrelationer, till exempel:

sʰa-r-e 'in the city',
sʰawe 'in the evening',
sibay-n-e 'tomorrow' (cf. *sibay* 'morrow') (Windfur 2009:598-599.)

I kurdiskan finns en stor mängd prepositioner och postpositioner, t.ex. klitisk postverbal allativ - a ("to"):

a-cʰ-i-n-a karku-k 'we are going to Kirkuk'

Därtill finns det s.k. cirkumpositioner, som grovt kan sägas motsvara svenskans prepositioner som består av flera delar, sådana som *i stället för*. Den sista delen av cirkumpositionen är ofta klitisk. Prepositioner och postpositioner kan bilda adverbfraser och även modifiera betydelser i en verbfras. I kurdiskan finns också en s.k. possessor, som uttrycker ägande och liknar en preposition, t.ex. *av*. Därtill kan preverbalerna ha prepositionsliknande funktioner. (Windfur 2009:600-601.)

Kurdiskan är med andra ord ett tämligen analytiskt språk, där prepositioner och prepositionsliknande konstruktioner har en viktig roll i syntaxen.

2.2.2 Somaliska

Somaliska talas av ca 9 millioner människor i det nordöstra hörnet av Afrika, regionen som kallas för Afrikas Horn. Somaliska hör till den kusitiska språkfamiljen, som är en av de största underkategorierna till det afroasiatiska (tidigare semitisk-hamitiska) språkphylumet. Somaliska blev det officiella språket i Somali Republik år 1972. (Saeed 1999:1–3.)

Precis som kurdiska har också somaliska en stor dialektal variation. Det finns tre huvudsakliga dialektgrupper i somaliskan: en nordisk dialektgrupp, Benadir-dialektgruppen och May-dialekten. Den nordiska dialekten är den mest prestigefulla och har tidigare fungerat som lingua franca bland dialekterna. Det är just denna dialekt som har fått utgöra grunden för s.k. standard somaliska. (Saeed 1999:4.)

I somaliska kan man identifiera tio ordkategorier: substantiv, klitiska pronomen, verb, adjektiv, verbala adpositioner, determinanter, fokusord, frasmärkörer, konjunktioner och adverb.

Substantiven innehåller typiskt information om genus (maskulin och feminin), species och kasus. Determinanterna består av bestämda artiklar, demonstrativ och possessiv. Ett intressant drag i somaliska är att den bestämda artikeln i vissa fall infogas i ändan av substantivet såsom i svenskan:

baabùur N M 'lastbil' +*kíi* → *baabuurkii* 'lastbilen (avlägsen)'
náag N F 'kvinna' +*tíi* → *náagtíi* 'kvinnan (avlägsen)' (Saeed 1999:55)

Systemet av species är ganska komplicerat. De vanligaste substantiven kan delas i fyra species: räknebara, mass, kollektiva och transnumerla. (Saeed 1999:56.) Olika klassificeringssystem har föreslagits för kasusböjning av substantiv. Några av dem grundar sig enbart på fonologiska drag och klassificerar substantiv enligt deras accentuella mönster. I alla fall baserar sig kasusböjningen i stort sett på accent och endast några suffix används därtill. (Saeed 1999:57.) Den omarkerade grundformen av substantiv heter absolutiv. De andra kasusformerna är nominativ, genetiv och vokativ. Vokativ är kasus för namn och substantiv som direkt tilltalas. (Saeed 1999:64.)

I somaliska finns det pre-verbala morfem som förekommer i mycket likadana funktioner som prepositioner och postpositioner i andra språk:

ú 'to, for'
ku 'in, into, on, at, with (by means of)'
ka 'from, away from, out of'
la 'with (in company with)'

Det finns också andra sätt att uttrycka lokala och temporala förhållanden. För det första har somaliska lånat en nominal preposition från arabiska: *ilaa* (until), som bildar sin egen kategori. För det andra finns det ett mycket produktivt sätt att uttrycka lokation, nämligen med ägare-ägd-konstruktion, som bildas med possessivdeterminant som suffix, t.ex:

gúriga hórtiisa
gúri-ga hór-tiisa
house-the front-its
'in front of the house' lit. 'the house its front' (cf. *hor* NF 'front') (Saeed 1999:110–111)

Det finns vidare en liten grupp av adverbial som är bildade av motsvarande substantiv som uttrycker tidsperiod. De själva är inte substantiv utan har en klar adverbial funktion, t.ex:

berrito 'tomorrow' cf. *berrí* N F 'tomorrow'
sháleyto 'yesterday' cf. *sháley* N F 'yesterday'
xáleyto 'last night' cf. *xálay* N F 'last night'
dórraato 'day before yesterday' cf. *dórraad* N F 'day before yesterday'
(Saeed 1999:125)

2.2.3 Sammandrag av kurdiska och somaliska

Kurdiska är ett tämligen analytiskt språk. Läraren i kurdiska har gett språket värdet 3–4 på skalan 1–10 (1 = ytterst analytisk, 10 = ytterst syntetisk). Däremot är somaliska ett syntetiskt språk. Enligt universitetsläraren i somaliska på Helsingfors Universitet (Liban Ali Hersi, telefonsamtal 30.3.2020) ligger somaliska mycket nära finskan i graden av syntetiskhet. Enligt honom är somaliskans värde på skalan 1–10 minst 8, om finskan värderas med 9. Således skiljer sig kurdiska och somaliska ganska mycket från varandra vad gäller språkets struktur.

Både somaliska och kurdiska har bara ett litet eller obetydligt antal kasus. Det betyder att rums- och tidsuttryck måste bildas på något annat sätt: med adpositioner, verbala adpositioner, possessiva strukturer eller lexikalt. Kurdiskan har ett stort antal pre-, post- och cirkumpositioner och både placeringen och betydelsen av prepositioner är likartade med svenskans. Däremot har somaliskan bara en egentlig preposition. Därtill finns det verbala adpositioner som placeras före verbet i stället för substantivet. Mellan den verbala adpositionen och verbet kan endast ett s.k. deiktiskt ord placeras, som uttrycker direktion i förhållandet till talaren. Betydelsen av verbala adpositioner motsvarar dock i hög grad prepositioner i engelskan och svenskan.

Läraren i somaliska bedömer att ca 35 % av tids- och rumsadverbial i somaliskan bildas med pre- och postpositioner (snarare verbala adpositioner) och 65 % på andra sätt. Läraren i kurdiska bedömer på motsvarande sätt kurdiskan med 50 % – 50 %. Sammandragningsvis kan man konstatera att även om båda språken, kurdiska och somaliska, använder sig av prepositioner eller ord som motsvarar sådana, är kurdiskan närmare svenskan vad gäller språkets struktur och placeringen av adpositioner.

3 TEORI OCH METOD

3.1 Prepositioner

En preposition anger prototypiskt förhållandet mellan två referenter, till exempel:

en flagga *på* sin stång

I exemplet är "en flagga" A-referent l. predikationsbas och "sin stång" B-referent l. bestämningen till prepositionen, som kallas för rektion. Rektionen är typiskt en nominalfras även om också andra frastyper kan förekomma. Prepositioner bildar prepositionsfraser (*på sin stång*). (SAG 2:686.)

Prepositioner är oböjliga, och de flesta är enkla och består av ett ord (*på*). Dessutom finns det sammansatta prepositioner (*ovanför*) och lexikaliserade flerordsprepositioner (*i stället för*). (SAG 2:686.)

Den primära betydelsen hos många prepositioner är rumsbetydelse. I typfallet anger prepositionen hur en referent A förhåller sig i rummet till en annan referent B. Det finns tre grupper av rumsbetydelser: A-referentens befintlighet (*Duken låg på bordet*), riktning (*Tåget gick till Stockholm*) eller väg (*Vi promenerar längs skogsstigar*). (SAG 2:686.)

Förutom rumsbetydelsen kan prepositioner ange följande semantiska relationer: tidsrelationer (konferensen *i nästa vecka*), instrumentala relationer (resa *med tåg*), kausala relationer (pengar *för resan*), ha-relationer (damen *med handväskan*), vara-relationer (valet av X *till president*), samt relationer mellan aktanter med samma roll (direktören *med make*). (SAG 2:684–685.)

Många prepositioner kan stå utan rektion och då anses de ha en absolut funktion. Då är det frågan om ett bundet eller fritt adverbial (Det står någon *utanför*) eller ett partikeladverbial (Reparatören drog *igenom* vajern). Till partikeladverbial hör bl.a. den mycket vanliga konstruktionen *tycka om*. (SAG 2:723.) Gränsdragningen mellan partiklar och prepositioner är inte väsentlig för denna studie, förutom just med hänsyn till det ofta förekommande *tycka om* som jag tagit med i analysen precis som Juurakko (1996:21) trots att "om" där i själva verket är en partikel, inte en preposition.

Prepositionen kan stå isolerad av sin rektion, då rektionen typiskt står som satsbas, t.ex. *Vad sa han att vi skulle tänka på?* En isolerad preposition föredras ofta i talspråk och ledigt skriftspråk, t.ex. *Vad fin skjorta han kommer med!* Prepositionen kan ha en framförställd adverbial bestämning, t.ex. *alldeles på torget*. Prepositionen kan i vissa fall utelämnas framför en infinitivfras, t.ex. *Han blev glad (över) att få komma*. (SAG 3:646–647, 657.)

Enligt SAG (3:662–663) kan prepositionsfrasen fungera syntaktiskt som adverbial, attribut eller predikativ i satsen. Prepositionsfrasen är den prototypiska strukturen för de flesta slags fria och bundna adverbial. Däremot är den mindre typisk som sättsadverbial. När prepositionsfrasen står som efterställd bestämning av en nominalfras, kallas den för prepositionsattribut, t.ex. *ett porträtt av Vladimir Lenin*. Prepositionsfrasen kan fungera som predikativ i vissa prepositionsfraser med *till* och *för*, och i ett antal lexikaliserade uttryck, t.ex. *Vi valde henne till talesman*.

Förutom de ovannämnda funktionerna kan prepositionsfrasen ytterligare ha några marginella funktioner, t.ex. subjekt i tallspråkliga uttryck: *I söndags var en trevlig upplevelse* (SAG 3:664).

När prepositionsfrasen fungerar som bundet adverbial kan prepositionen inte bytas ut mot ett mer komplext synonymt uttryck, t.ex. *Vi måste tala om (beträffande/ med avseende på) framtiden* (SAG 3:437). Prepositionsfras som bundet adverbial betyder alltså ungefär samma som begreppet "verbbunden preposition", förutom att också de fall där prepositionen är bunden till ett adjektiv räknas till bundna adverbial. Den semantiska rollen av verbbundna adverbial är objektsliknande adverbial (SAG 3:450).

Många prepositioner har bara en vag egen betydelse. Ur andraspråksperspektiv betyder detta att det ofta är svårt att motivera varför en viss preposition skulle användas i en viss sammanhang. Det finns godtycklighet i sådana uttryck som *nöjd med - besviken på, i kyrkan - på operan, i butiken - på varuhuset*. Det är därför andraspråksinlärare ofta är tvungna att lära prepositionsuttryck lexikalt, kombination för kombination. (Bolander 2005:131.)

3.2 Teorier och analysmetoder om inlärarspråket och prepositioner

3.2.1 Kontrastiv hypotes

Ett av de aktuella teoretiska perspektiven kring andraspråksforskningen är det språktypologiska perspektivet. Det inriktar intresset på hur världens språk varierar sinsemellan och vilka strukturer som är universella i språk.

Den *kontrastiva hypotesen*, som baserar sig på språktypologi, var en av de första teoretiska utgångspunkterna i andraspråksforskningen. Den skapades redan på 1950-talet och användes flitigt i forskningen på 1960- och 70-talen. Hypotesen grundar sig på en jämförande beskrivning av både inlärares modersmål och målspråket. Enligt hypotesen orsakar olikheter mellan språken *interferens* från modersmålet till målspråket, vilket i sin tur orsakar fel och inlärningssvårigheter (Hammarberg 2004:32). Begreppet interferens är alltså tätt förknippat med den kontrastiva hypotesen. Interferens

anses uppstå när inläraren identifierar vissa element i målspråket och underkastar dem modersmålets regler. Den kontrastiva hypotesen utgår också från att ju mer distansen mellan de två språken är desto mer orsakar den inlärningssvårigheter. Den undersökningsmetod som baserar sig på kontrastiv hypotes kallas för kontrastiv analys.

På 1970-talet kritiserades den kontrastiva hypotesen kraftigt eftersom det blev klart att den inte kunde förutsäga fel i inlärares produktion och att interferenshypotesen inte räckte till för att förklara utfallet. Den kontrastiva analysen minskade i popularitet bland andraspråksforskare, speciellt i Sverige. I USA fortsatte man däremot tillämpa den kontrastiva analysen i andraspråksforskningen. I Sverige ersattes den av interimspråksypotesen, enligt vilken inlärare systematiskt bygger upp en egen övergångsgrammatik på vägen mot målspråket. Processen ansågs vara oberoende av inlärnarnas modersmål, och man såg tydliga likheter mellan andraspråks- och förstaspråksinläringen.

Även om den kontrastiva hypotesen och interferenshypotesen nuförtiden kan anses som föråldrade uppfattningar om andraspråkutvecklingen, används både kontrastiv- och felanalys för att få information om hur inlärare skapar sitt inlärnarspråk (Hammarberg 2004:34).

Felanalys uppstod som en reaktion på den kontrastiva hypotesens impopularitet. Felanalys innebär en systematisk undersökning av språkfel och deras möjliga orsaker. Felanalysen kan numera ses som ett förstadium till interimspråksypotesen, eftersom den faktiskt innebär studier i inlärnarspråket, även om fokus ligger på avvikelser från målspråket. Den modernare versionen av felanalys är *performansanalys*. Inom performansanalys analyseras inlärares språkbeteende utan begränsning till felperspektivet. (Hammarberg 2004:34.)

3.2.2 Interimspråksteorin

Så småningom tappade det kontrastiva tillvägagångssättet terräng och man började intressera sig för det språk som inlärare använder sig av på sin väg mot bättre behärskning av målspråket. Selinker introducerade år 1972 begreppet *interimspråk* (på engelska *interlanguage*). Med interimspråk avses ett förhållandevis autonomt språkligt system som inläraren skapar sig, och som inte är så beroende av förstaspråket som man tidigare hade antagit. (Philipsson 2004:117.) Påverkan mellan språken, uppfattningen om inlärnarspråk som ett system i utveckling och den kommunikativa kompetensen kan numera ses som huvudaspekter i andraspråksforskningen och -inläringen (Hammarberg 2004:27).

Det finns uppfattningar om att termen *interimspråk* skulle betyda ett *fossiliserat språk*, vilket inte är fallet. Till exempel skriver Hammarberg (2003):

”Termen *interlanguage* fick vid spridning och kom att användas med två innebörder: dels som ett språkssystem i ett givet läge, dels som ett utvecklingskontinuum av språkssystem som avlöser varandra över tiden.”

Både Philipsson (2004:117) och Pienemann (1998:118–119) håller med Hammarberg och beskriver *interimspråk* som ett språkssystem i utveckling.

Pienemann har bidragit till interimspråkhypotesen med sin teori om *hypotesutrymme* (*hypothesis space*), som baserar sig på *processbarhetsteorin* (se närmare kapitel 3.2.5). Teorin om hypotesutrymme förklarar variationen på olika stadier av inlärarspråket. Enligt teorin bildas hypotesutrymmet, dvs. tillgängliga strukturella alternativ på grund av processbara procedurer på en viss nivå. (Pienemann 1998:232.)

I samband med interimspråkhypotesens framkomst lyftes förstaspråkets roll i språkinlärningen återigen i fokus, då man började tala om transfer i stället för interferens. Skillnaden är att man nu ser modersmålet inte bara som en felkälla, utan också som en positiv resurs som inläraren drar nytta av under inlärningsprocessen. Undersökningsresultat visar att transfer spelar en roll i språkinlärningen även ur interimspråksperspektivet. Ofta syns den i de förenklingar och övergeneraliseringar som inläraren skapar för att bilda sitt interimspråk. (Hammarberg 2004:34.) Andra exempel på typiska drag i inlärarspråket är undvikande av vissa strukturer, samt inläringen av helfraser, t.ex. "det spelar ingen roll" (Närby & Håkansson 2007:69).

Uppfattningar om transfers betydelse, speciellt vad gäller mekanismen genom vilken transfer fungerar i andraspråksinlärningen är ändå inte entydiga. Det finns forskare som menar att hela L1-språkssystemet kan transfereras till L2 (*full transfer*). Pienemann, för sin del, anser att *full transfer* är ytterst osannolikt på grund av inkompatibiliteten av procedurer mellan L1 och L2 (se närmare kapitel 3.2.5). (Pienemann 1998:333.)

3.2.3 Markeringshypotesen

Markeringshypotesen bygger på språktypologiska jämförelser. Enligt hypotesen är sådana strukturer markerade som sällan påträffas i språket eller som bara förekommer i samband med någon annan struktur, medan de vanliga strukturerna är omarkerade. Hypotesen grundar sig på språktypologiska jämförelser, och grundantagandet som hypotesen bygger på sammanfattas på följande sätt av

Norrby och Håkansson (2007:70): "om en viss struktur är allmänt förekommande i en stor mängd språk kan man tänka sig att den är mer "naturlig" än andra och därför lättare att använda". Det finns också forskare som hävdar att markerade strukturer överförs från L1 medan omarkerade strukturer inte överförs, där markeringsgraden beror på den typologiska distansen (Pienemann 1998:333).

Philipsson (2004:125–130) presenterar en omfattande lista av svenskans språktypologiskt markerade strukturer, en lista som inte innefattar prepositioner. Enligt analysen av svenskans strukturer i språktypologisk jämförelse är prepositioner alltså omarkerade, vilket leder till slutsatsen att de inte medför speciella problem för inlärare.

3.2.4. Stadieteorin av Ulla-Britt Kotsinas

Kotsinas (1981) visar på ett intressant mönster i sina informanternas användning av prepositionerna *i* och *på* i lokativa betydelser. Ingen av informanterna i materialet tycks behärska regeln som gäller i svenskan för distributionen av *i* och *på*, enligt vilken *i* används i förhållande till tre dimensioner, *på* till två dimensioner. (Kotsinas 1981:190.) Då Kotsinas informanter använder dessa prepositioner för att uttrycka befintlighet tycks en speciell regel stämma: *i* används före ortnamn, *på* i alla övriga fall. Utgående från detta fynd har hon utvecklat *stadieteorin*. (Det är förresten intressant att det är just i samband med prepositionen *på* som godtyckligheten tycks vara som störst enligt Bolander (2005:131)).

Stadieteorin är en modell med sex steg som beskriver inlärningsordningen av lokativa prepositioner i tal hos vuxna andraspråkstalare som har lärt sig svenska utan formell undervisning. Enligt teorin används prepositioner inte alls på första stadiet. På andra stadiet används två prepositioner (*i*, *på*) allmänt lokativt. På tredje stadiet används *i* framför ortnamn och *på* i alla andra fall, i båda fallen allmänt lokativt. På fjärde stadiet börjar inläraren göra skillnad mellan fall som uttrycker befintlighet och riktning. På detta stadie lär hen sig prepositionerna *till* och *från* för att uttrycka riktning, medan *i* och *på* nu används för att uttrycka befintlighet, visserligen på samma sätt som på tredje stadiet. På femte stadiet lär sig talaren flera prepositioner för riktning och befintlighet, som *mot*, *ur* och *bredvid*, *mellan*, *framför*. Enligt teorin lär sig talaren indelningen i tvådimensionella (*på*) och tredimensionella (*i*) prepositionsuttryck endast på sjätte stadiet.

Kotsinas har utvecklat teorin för analysen av talat material av informanter som inte har fått formell språkundervisning. Jag vill kontrastera mina resultat mot stadieteorins hypoteser, vilket är intressant eftersom teorin inte har testats på skriftligt material.

3.2.5 Processbarhetsteorin

Det modernaste perspektivet på andraspråksinläring är Pienemanns (1998) *processbarhetsteori*. Processbarhetsteorin handlar om hur *språkprocessorn* i den mänskliga hjärnan fungerar när den förvandlar konceptuell information till lingvistiska representationer (se diagram 1). Den grundläggande logiken i teorin är att det krävs högt automatiserade behandlingsprocedurer – som motsvarar algoritmer i datatekniken – för att språkinläraren ska kunna producera formellt möjliga strukturer, och att dessa procedurer är språkspecifika. Av det här följer att språkinläringen innebär anskaffande av språkspecifika procedurala processer. (Pienemann 1998:1.)

Enligt processbarhetsteorin ska språkproduktionsmekanismerna vara högt automatiserade för att produktionen ska kunna ske i realtid dvs. för att ord ska kunna dras fram snabbt och de lingvistiska strukturerna produceras utan medveten uppmärksamhet. Syftet med processbarhetsteorin är att definiera ordningsföljden genom vilken nödvändiga procedurala förmågor utvecklas hos inläraren. Pienemann skriver tydligt att processbarhetsteorin handlar om *talat språk* (Pienemann 1998:5.)

Enligt Pienemann är processbarhetsteorin universell på så sätt att den kan tillämpas på alla språk, och både vid L1 och L2 inläring. Eftersom de procedurala processerna är språkspecifika, måste inläraren i samband med varje språk ändå skapa sig följande komponenter:

- Regler för ordföljd
  - Syntaktiska procedurer och specifika förråd för dem (satsproceduren (*S-procedure*) och *Appointment Rules*)
  - Diakritiska parametrar i lexikon
  - Lexikala kategorier av lemman
  - Funktorisationsregler som sätter igång aktiveringen av fria och bundna grammatiska morfem
- (Pienemann 1998:73–76.)

Med diakritiska parametrar förstås sådana uppgifter som substantivets numerus, species, genus och verbets tempus. Med lexikala kategorier förstås ordets ordklassstillhörighet. T.ex. kan det engelska ordet "house" vara antingen ett substantiv eller ett verb, medan det finska ordet "talo" endast kan vara ett substantiv. (Pienemann 1998:75.)

I diagram 1 presenteras en schematisk framställning om den konsekventa språkproduktionen enligt processbarhetsteorin.

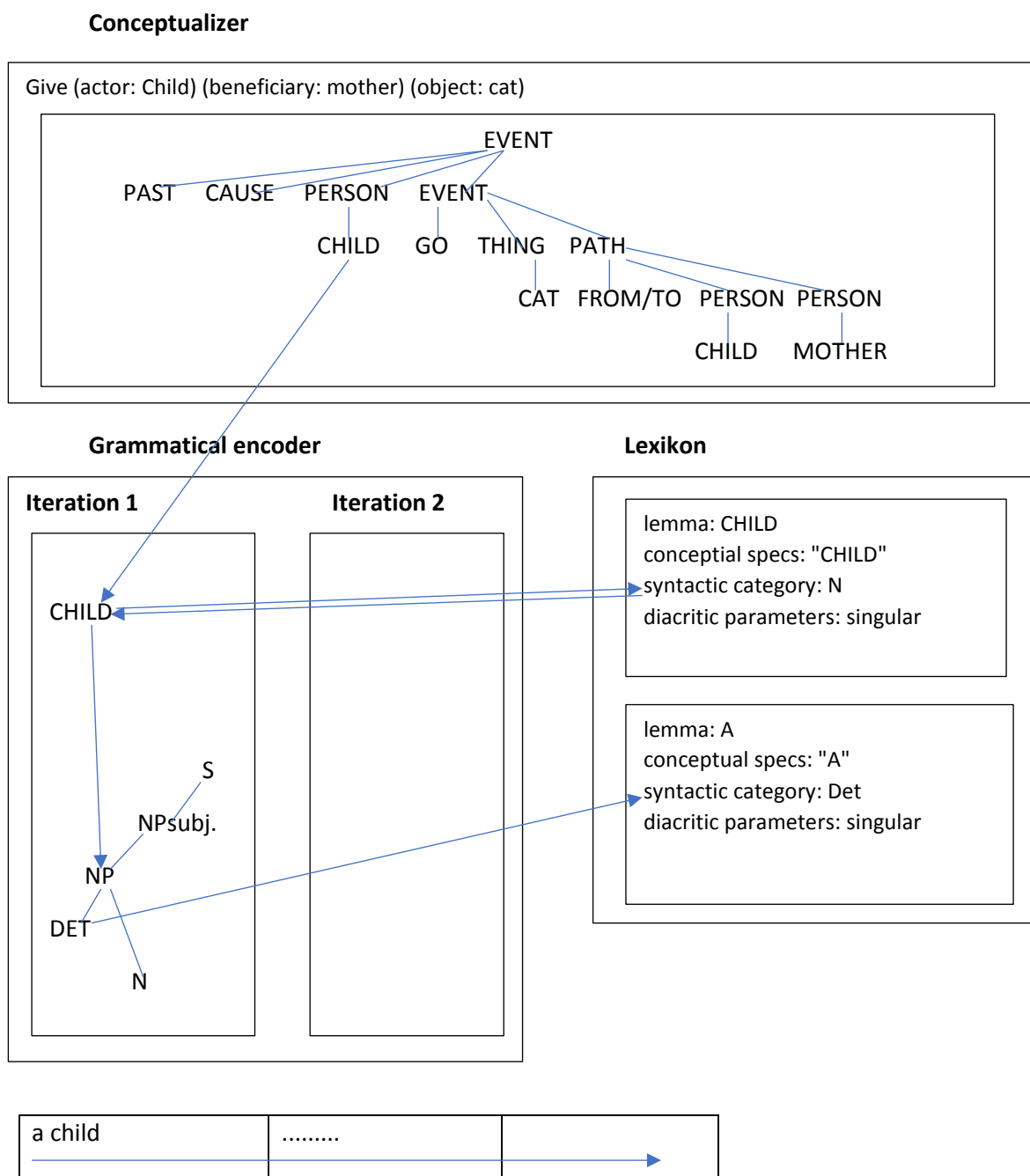

Diagram 1. Konsekvent språkproduktion enligt Processbarhetsteorin (Pienemann 1998:68).

Enligt processbarhetsteorin är anskaffandet av procedurala förmågor hierarkiskt, och de procedurala procedurerna nedan följer den hierarkiska strukturen:

- Bisatsproceduren
- S-proceduren; informationsbytet mellan satsinterna komponenter
- Frasproceduren; frasbundna morfem

- Kategoriproceduren; lexikala morfem; inget informationsbyte; kanonisk ordföljd
- Tillträdet till lemman; ord; ingen successivitet av komponenter (Pienemann 1998:87)

Den konsekventa karaktären av den ovan beskrivna hierarkin baserar sig på faktumet att de procedurala processerna behöver vara utvecklade på en viss nivå innan inläraren kan gå vidare till nästa nivå. Ordningsföljden, genom vilken inläraren lär sig språket, baserar sig på följande logiska kedja: först tillägnar sig inläraren enskilda ord och fraser. Tillträdet till diakritisk information i lemma ger upphov till den kategoriella proceduren. Definitionen av frasens huvudord ger upphov till frasproceduren som baserar sig på kategoriell information i lemman. Det finns speciella *Appointment Rules*, som bestämmer den grammatiska funktionen av en fras. När den grammatiska funktionen av frasen har bestämts kan frasen integreras till en sats (*S-node*). Därefter kan satserna ordnas sinsemellan till huvud- och bisatser. Listans hierarkiska egenskaper grundas på det faktum att varje enskild lägre nivå är en förutsättning för funktionen av den nästa högre nivån. (Pienemann 1998:80.)

Processbarhetsteorin har tillämpats på svenska språket av Pienemann själv (1998). I Tabell 2 presenteras denna tillämpning som tar ställning till ordföljd, morfologi och negation.

Tabell 2. Tillämpning av processbarhetsteorin på svenska: ordförj, morfologi och negation (Pienemann 1998:190)

Behandlingsprocedur	L2-struktur	morfologi	syntax	negation
5. bisatsprocedur	huvud- och bisats	återtagen inv.	neg. Vf	
4. S-procedur/ regler på ordföljdinterfrasal info.		pred. kongruens INV.	X Vf NPS neg	
3. frasprocedur	frasinfo	NP kongruens VP kongruens	ADV WH-fronting	Vf neg
2. kategoriell procedur	lexikal morfem	pl, bestämdhet preteritum, pres.	kanonisk ordf.	(Aux) V neg (Aux) neg V neg V
1. ord/lemman	"ord"	invariabla former	enstaka komp.	neg + X

INV = inversion, omvänd ordföljd

Vf = finit verb

X = något annat än subjekt i fundamentet (adverbial, bisats, frågeord)

ADV = adverbial

WH-fronting = sats, som börjar med frågeord

Aux = hjälpverb

NPs = nominalfras, som är satsens subjekt

Den första nivån består alltså av enstaka ord. På andra nivån förekommer satser, men de består av lexikala morfem, som har placerats i kanonisk ordföljd (SVO), så att inget informationsbyte mellan komponenterna krävs. På andra nivån kan t.ex. följande ogrammatiska satser förekomma: *Jag inte bor här* eller *Jag vill bo inte här*. På tredje nivån har inläraren lärt sig kongruensen inne i frasen, t.ex. *Det lilla huset* (NP), men inte regler för ordföljd, vilket gör att kanonisk ordföljd kan förekomma i satser som börjar med adverbial eller frågeord, t.ex. *På kvällen han kommer. Var du bor?* På tredje nivån har inläraren också lärt sig att placera negationen efter det finita verbet, vilket gör att satsen blir grammatiskt korrekt om subjektet står i fundamentet, t.ex. *Han kommer inte*. På fjärde nivån förekommer inversion i huvudsatser som har något annat än subjekt i fundamentet eller i ja/nej-frågor. På denna nivå uppenbarar sig också kongruens mellan subjekt och verbfras, t.ex. *Huset är vackert*. Den femte nivån gäller bisatsproceduren, som kräver återtagen inversion och placering av negationen framför det finita verbet.

En felkälla som Pienemann inte har tagit hänsyn till är möjligheten att inläraren t.ex. har fel information om genus i lemmen. Det kan antas vara mycket allmänt hos inlärare som inte har genus i sitt modersmål, t.ex. finska. Om informationen om ordets genus i lemmat är fel leder det till att predikativ kongruens också blir fel, oavsett om inläraren behärskar svenskans kongruensregler.

Processbarhetsteorin har tillämpats för att analysera skriftligt språk, bl.a. för att definiera inlärares språkliga nivå. Lahtinen & Palviainen (2011) jämförde informanternas prestationer enligt processbarhetsteorin med deras officiella språkliga nivå, som hade evaluerats i förhållandet till den gemensamma europeiska referensramen för språk (CEFR). Forskarna drog slutsatsen att behärsningen av omvänd inversion (placering av negationen i en bisats) inte var en bra indikator för den språkliga nivån B2. Det fanns informanter som var på en låg CEFR-nivå men som behärskade ordföljden målspråksenligt, samt informanter som låg på en hög CEFR-nivå men som inte klarade placeringen av negationen i en bisats. Forskarna menar att processbarhetsteorin skulle ge bättre resultat i samband med muntlig än skriftlig produktion.

Processbarhetsteorin tar inte hänsyn till prepositionsfraser. Det kommer ändå tydligt fram att teorin grundar sig på indelningen av språkliga strukturer i lexem, på frasnivå och i växelverkan mellan fraser. Den första nivån av processbarhetsteorin handlar om enstaka ord som står i grundform. På den andra nivån finns böjda former av enstaka ord, som preteritum av verb och bestämda former av substantiv. Prepositioner, som är formord, används knappast på den första nivån. Man kan tänka sig att prepositionsuttryck som lärts in som helhet tillsammans med verb kan förekomma på första eller andra nivån.

I processbarhetsteorin är nivå 3 frasnivån och prepositionsfraser hör hemma där. Prepositioner eller prepositionsfraser kan aldrig ha en växelfunktion mellan fraser. Det är också därför de måste placeras på lägre nivå än nivå 4 i inlärningshierarkin. Det här betyder att om inlärares befinner sig på nivå 4 i processbarhetshierarkin skulle hen, enligt teorin, anses behärska prepositionsbruket. Endast om en preposition, speciellt en verbdependent preposition, saknas i inlärares ordförråd kan hen antas använda en inkorrekt preposition eller utelämna prepositionen.

Som det framkommer fram ovan handlar processbarhetsteorin enbart om grammatiska regler. Vad gäller prepositioner finns det ytterst få regler. Den enda tydliga regeln är den som *stadieteorin* (se kapitel 3.2.4) handlar om: i tredimensionella lokativa prepositionsuttryck ska man använda prepositionen *i*, och i tvådimensionella prepositionen *på*. Eftersom den här regeln handlar om prepositionsfraser, är det fråga om en frasprocedur som placeras på tredje nivån i processbarhetshierarkin. Jag drar slutsatsen att om inlärares inte känner till den ovannämnda regeln måste hen befinna sig på en lägre nivå än nivå 3 i processbarhetshierarkin.

Vad gäller syntaktiska prepositioner, dvs. fall där ett verb, substantiv eller adjektiv kräver en viss preposition, är det ganska klart att sådana kombinationer lärs in i sin helhet och således hör till nivån 1 eller 2 i processbarhetshierarkin. Omvänt kan man säga att om inlärares är på nivå 3 eller högre i processbarhetshierarkin, och om hen oavsett detta gör prepositionsfel, är den enda förklaringen till fel att den rätta prepositionen eller det rätta prepositionsuttrycket inte ännu hör till inlärares lexikon. Teoretiskt kan man vidare spekulera att även inlärare som befinner sig på den femte nivån i processbarhetshierarkin kan utelämna prepositioner om prepositionsbruket inte är lika naturligt som hos infödda talare. T.ex. i Pöyris (2014) undersökning förekommer det att inlärare på en mycket hög kunskapsnivå ändå gör prepositionsfel.

3.3 Analysmetoder

Jag genomför först en icke-normativ och normativ analys av mina informanternas prepositionsbruk. Den icke-normativa analysen baserar sig på performansanalysen, där fokus ligger på informanternas prepositionsbruk utan att ta ställning till möjliga fel. Icke-normativ analys handlar huvudsakligen om frekvenser av olika prepositioner i informanternas produktion, samt frekvenser av prepositioner enligt deras funktion. Jag räknar hur många olika prepositioner informanterna har använt och hurdan andelen av olika prepositioner i både absoluta och relativa proportioner är. Normativ analys, å andra sidan, innebär en analys där informanternas prepositionsbruk betraktas i förhållande till måspråket, vilket följaktligen är detsamma som felanalys.

En väsentlig aspekt för denna studie är prepositionsfrasens funktion i satsen. Enligt SAG kan prepositionsfrasen fungera som adverbial, attribut, och i vissa specifika fall som predikativ (SAG 2:721). För att kunna jämföra mina resultat med Juurakkos (1996) och Pöyris (2014) vill jag använda en jämförbar gruppering. Juurakko (1996:88) har delat in prepositionsuttrycken till följande kategorier:

- adverbial
  - * lokala
  - * temporala
  - * andra
- rektionsbetingade
  - * adjektiv
  - * substantiv
  - * verb
- andra (Juurakko 1996:88)

Med rektionsbetingade prepositionsuttryck menar Juurakko sådana fall där ett verb, substantiv eller adjektiv kräver en viss preposition. Om det är ett verb, kallas prepositionen för verbdependent. Juurakko hänvisar bl.a. till Nikula (1986:88), Thorell (1977:173) och Teleman (1974:70–71) (i: Juurakko 1996:210) och definierar en verbdependent preposition som att valet av prepositionen styrs av verbet och att prepositionen inte kan utelämnas utan att konstruktionen blir ogrammatisk. Det är endast en preposition som kan användas med ett visst verb i en viss betydelse. Verbet och prepositionen lärs in som en helhet.

Den ovanbeskrivna grupperingen är problematisk eftersom definitionen av en verbdependent preposition inte är entydig. Alla prepositionsfraser blir ogrammatiska om prepositionen utelämnas, samt att det endast är en preposition som kan användas med ett visst verb i en viss betydelse. För det andra kan grupperna i vissa fall överlappa varandra. Enligt den ovannämnda grupperingen kan ett prepositionsuttryck samtidigt vara adverbial och ett verbdependent fall. Rautamo (1999:48) har, enligt samma kriterier, räknat prepositionsuttrycket i satsen "*vi måste åka med två båtar*" till verbdependent fall även om det självklart handlar om ett adverbial. Juurakko (1996:212) skriver t.ex. att *spara till*, *köpa för* och *skriva till* är verbdependent konstruktioner. Enligt definitionen i det föregående kapitlet är dessa prepositionsuttryck knappast verbdependent; valet av prepositionen styrs inte av verbet, och inget av dessa verb "kräver" den nämnda prepositionen. Skillnaden jämfört med t.ex. *bero på*- konstruktionen är tydlig. Därför är det inte konstigt att såväl Juurakko (1992) själv som Pöyri (2014), Koskela (2009) och Rautamo (1999) alla har haft problem med att definiera vad som är en verbdependent preposition och vad som inte är det.

För det tredje, hör "rektionsbetingade" i Juurakkos indelning inte alls till prepositionsfrasernas funktioner enligt SAG (2:721). I den ovannämnda grupperingen har grammatiska klasser som inte

är likställbara med varandra ändå likställda. Till exempel står fallen "substantiv" och "adjektiv" under rubriken "syntaktiska fall", även om den motsvarande prepositionsfrasens syntaktiska funktion vanligtvis är attribut när det gäller substantiv, och adverbial när det gäller adjektiv. Till exempel beskrivs Juurakkos exempel f., g. och i. (1996:88) som adverbial i SAG (3: 220, 224, 226).

Med undersökningen av "verbdependent" prepositioner har Juurakko (1996) velat komma fram till om det finns ett samband å ena sidan mellan finskans akkusativobjekt och svenskans (prepositionslösa) direkta eller indirekta objekt, å andra sidan mellan finskans kasusobjekt och svenskans s.k. prepositionsobjekt. Det är just i samband med s.k. prepositionsobjekt som de s.k. verbdependent prepositionerna förekommer.

Men i själva verket är prepositionsobjekt som term en omdiskuterad kategori. Det finns språkvetare, t.ex. Bolander (2016) som tar upp prepositionsobjekt i sin grammatik. Hon menar att "[predikaten] vid prepositionsobjekten utgörs av [...] prepositionsverb, d.v.s. valet av preposition är inte fritt utan måste oftast läras lexikalt" (2016:176). De mest inflytelserika svenska språkvetare är dock av annan åsikt. Hultman (1987:53) skriver i sin artikel "*Objekt som objekt*" klart och tydligt att adverbial kan inledas med en preposition medan objekt inte kan det. I SAG finner vi samma indelning:

"I vissa grammatikor betraktas alla bundna adverbial med objektliknande betydelse som objekt, s.k. prepositionsobjekt: tänka på ngt, prata om ngt, äta av ngt, ge ngt till ngn, visa ngt för ngn. I denna grammatik redovisas prepositionsfraser vilka är bundna bestämmningar till ett verb och har objektliknande betydelse som bundna objektliknande adverbial, och ett objekt kan aldrig inledas av preposition." (SAG 3:290.)

SAG känner överhuvudtaget inte till begreppet *verbdependent preposition*; där tolkas t.ex. satsen *det beror på det politiska läget* så att prepositionsfrasen fungerar som adverbial (SAG 3:662).

På grund av de ovannämnda argumenten har jag valt att modifiera grupperingen av prepositionsfrasernas syntaktiska funktioner på följande sätt:

adverbial
* lokala
* temporala
* objektliknande
* andra adverbial
andra (Hit hör attribut och predikativ.)

De fall där ett substantiv eller adjektiv kräver en viss preposition är inte väsentliga för min studie. Om ett substantiv kräver en viss preposition är det nämligen vanligtvis fråga om attribut, och om ett adjektiv kräver en preposition är det vanligtvis fråga om annat adverbial. Därför att det motiverat att räkna dem till grupperna "andra" respektive "andra adverbial". Dessutom är dessa fall mycket

sällsynta i mitt material. Vad de "verbdependenta" fallen beträffar anser jag att det är mer rätt och entydigare att betrakta dem som objektsliknande adverbial enligt SAG.

Pöyri har utgått från en något annorlunda indelning. Hon har bestämt att behandla bundna adverbial som en separat grupp (Pöyri 2014:41). En sådan indelning skulle göra det svårt eller omöjligt att jämföra resultat med Juurakkos, eftersom både verbbundna och adjektivbundna adverbial hör till bundna adverbial. Därför har jag valt att betrakta objektsliknande adverbial (som dock alla är bundna adverbial (SAG 3:414) som en separat grupp.

Jag tolkar Juurakkos definiering så att gruppen "verbdependent prepositioner" i själva verket sammanfaller med "prepositionsobjekt", eftersom hon konstaterar: "Det är framför allt prepositionsverb, dvs. verb som konstrueras med ett prepositionsobjekt, som är av intresse för min undersökning." (Juurakko 1996:211). Den senare är en bredare kategori och kan grovt anses motsvara min grupp "objektsliknande adverbial"

Normativ analys grundar sig som sagt på felanalys. Olika forskare har använt olika sätt för att mäta felfrekvensen. Ett typiskt sätt att mäta felfrekvensen är att fästa uppmärksamhet vid s.k. obligatoriska fall, vilket betyder att man analyserar de fall där det enligt målspråksnormen krävs en preposition, och inte alls betraktar överflödigt bruk. I obligatoriska fall tar man alltså hänsyn till korrekt bruk, användning av en fel preposition och utelämnandet av prepositionen.

Juurakko (1996) och Pöyri (2014) har genomfört sina respektive analyser i s.k. icke-obligatoriska kontexter därtill. I analyserna har de utgått från inlärarespråket och beaktat endast de prepositioner som informanten använt. Det betyder att utelämnade prepositioner som målspråksnormen kräver inte hör till icke-obligatoriska fall. Indelningen i obligatoriska och icke-obligatoriska fall lämpar sig kanske bra för analys av stort material, men för mitt ändamål passar den dåligt.

Jag vill skapa en helhetsbild av mina informanternas prepositionsbruk och därför behöver jag ett mått som inkluderar allt korrekt och inkorrekt bruk av prepositioner. Jag har valt att räkna korrekthetsprocenten på följande sätt:

$$\text{Korrekthetsprocent} = \frac{\text{rätt i obligatoriska fall}}{\text{alla obligatoriska fall} + \text{överflödiga fall}} \times 100$$

I obligatoriska fall ingår 1) korrekt preposition, 2) fel preposition och 3) utelämnandet av preposition. En motsvarande formel har bl.a. Pica (1988 i Juurakko 1992:71) använt och kallat den för TLU (Target Like Use analysis).

För att kunna jämföra mina resultat med Juurakkos och Pöyris har jag ändå först genomfört en kalkyl i icke-obligatoriska och obligatoriska fall.

Jag har bett en person med svenska som modersmål att granska prepositionsfeLEN i uppsatserna. Det finns tre fall som är korrekta ur ett tallspråkligt perspektiv men icke-korrekta ut ett skrivnormativt perspektiv:

- a) *För* varje gång hon besökte kaféterian...(Nefel 3K)
- b) ...så hade jag svårt *med* att lära mig svenska (Haydar 3K)
- c) Ifall man inte väljer att gå [ ] gymnasiet...(Maryan 1S)

Jag betraktar dessa fall som fel i den icke-obligatoriska och obligatoriska analysen, eftersom jag vill jämföra resultaten med Juurakkos och Pöyris, och jag antar att de har bedömt sitt material i förhållande till grammatiskt korrekta former. I studentexamen skulle de här formerna absolut tolkas som fel. Däremot är det motiverat att acceptera tallspråkiga former som korrekta i fortsättningen då jag speglar informanternas prepositionsbruk mot processbarhetsteorin, som beskriver och förklarar utvecklingen av talat språk. I dessa fall räknar jag alla fel (inkorrekt, överflödig och utelämnad preposition) i en och samma korrekthetsprocent.

Jag indelar prepositioner enligt deras funktion i *tidsadverbial*, *rumsadverbial*, *objektsliknande* och *andra adverbial* samt *andra*.

Jag hänvisar till Juurakkos resultat med G1J (Gym1 i hennes material) och G3J (Gym3 i hennes material) för att skilja på hennes och mina egna resultat, till vilka jag hänvisar med Gym 1 och Gym3. Till Pöyris (2014) resultat hänvisar jag med "Pöyri".

Efter felanalysen analyserar jag informanternas texter med utgångspunkt i processbarhetshierarkin (se tabell 2) för att fastställa på vilken nivå informanterna befinner sig. Vid fastställandet av informanternas nivå enligt processbarhetsteorin är det viktigt att inte bara räkna antalet fall där informanten har tillämpat en viss regel, utan också antalet kontexter där tillämpningen skulle vara möjlig. Efter att ha fastlagt informanternas nivå i hierarkin jämför jag deras prepositionsbruk mot deras språkliga nivå så som den definieras av processbarhetsanalysen. Här tittar jag också på hur informanterna befinner sig i proportion till *stadieteorin*. Finns det informanter som inte har tillägnat sig regeln om användningen av lokativa *i* och *till*, och var de i så fall befinner de sig i processbarhetshierarkiska skalan?

Jag har bett en svensklärare som har svenska som modersmål att analysera uppsatserna och värdera dem enligt den gemensamma europeiska referensramen (CEFR). Jag återspeglar sedan informanternas prepositionsbruk mot deras CEFR-nivå.

För att kunna återspegla informanternas prepositionsbruk mot processbarhetsnivån eller den allmänna färdighetsnivån behöver jag ett mått som på ett så bra och mångsidigt sätt som möjligt kan beskriva behärskningsgraden av svenska prepositioner. Jag anser att korrekthetsprocenten beskriver detta ganska dåligt: den tar inte hänsyn till vare sig mångsidighet i prepositionsbruket eller andelen prepositioner i materialet. Därför har jag utvecklat ett mått som består av tre komponenter:

- 1) korrekthetsprocent
- 2) andelen olika prepositioner/alla prepositioner
- 3) den procentuella avvikelserna av den målspråksenliga andelen prepositioner i elevtexter

Korrekthetsprocenten beskriver hur felfritt prepositionsbruket är. Andelen olika prepositioner/alla prepositioner beskriver hur mångsidigt prepositionsbruket är. Siffran varierar mellan 0 och 1 så att siffran är 1 om informanten använt varje preposition endast en gång och 0 om hen använt en och samma preposition i varje prepositionsfras. Avvikelsen från den målspråksenliga andelen prepositioner beskriver hur målspråksenligt prepositionsbruket är frekventiellt, och den bestäms som den absoluta avvikelserna från målmåttet antingen neråt eller uppåt. Den genomsnittliga andelen prepositioner i elevtexter hos gymnasieelever i Sverige, exklusive SVA-studerande, är 8,9 % (Näsman 2015:28). Om andelen prepositioner i materialet är 8,9 % av alla ord blir denna siffra exakt 0, och om andelen är 0 % eller 18,8 % blir siffran 1. Alla tre komponenter varierar mellan 0 och 1. Ett sätt att nå en storhet som skulle beskriva prepositionsbruket med hjälp av de tre ovannämnda komponenterna är följande:

$$\text{Prepositionsmaått PM} = K1 + K2 - K3$$

Det resulterande måttet varierar teoretiskt mellan -1 och 2, men negativa värden är osannolika.

Metoden för att undersöka den upplevda svårigheten av prepositionsbruket hämtar jag från Östberg (2017). Jag har bett informanterna fylla in en enkät där jag har sammanställt olika språkliga strukturer (se bilaga). Jag har bett informanterna värdera svårighetsgraden av varje struktur separat på en skala från 1 till 7 för att utöver att kunna se hur svåra de upplever prepositioner i sig också få veta hur svåra de upplever prepositionerna i proportion till andra strukturer. Jag jämför sedan den upplevda svårigheten med informanternas verkliga prestationer, beskrivna av korrekthetsprocenten och prepositionsmaåttet.

För varje del av analysen har jag jämfört resultaten mellan Gym3 och Gym1, mellan de två språkliga grupperna (kurdiska och somaliska) och enligt åldern vid vilken informanten har flyttat till Sverige. En del forskare menar att fem år är den kritiska åldern efter vilken tillägnandet av det nya språket går avsevärt långsammare än om barnet anländer till landet vid en yngre ålder. Senare forskningsresultat visar dock att det som brukar kallas för "den kritiska perioden" inte existerar, och att språkinlärningsförmågan avtar linjärt från födseln. (Abrahamsson & Hyltenstam 2004:244–245.) Jag har valt att dela upp informanterna enligt vid vilken ålder de har anlänt till Sverige så att den ena gruppen består av dem som har anlänt vid under fem års ålder och den andra av dem som har anlänt då de varit fem år eller äldre.

4 RESULTAT

I följande del av avhandlingen går jag igenom mina resultat. Först genomför jag en performansanalys, där fokus ligger på informanternas prepositionsbruk utan att ta ställning till möjliga fel. I performansanalysen betraktar jag informanternas prepositionsbruk frekventiellt samt enligt prepositionsfrasens funktion. Efter performansanalysen genomför jag en felanalys. Därefter kontrasterar jag informanternas prepositionsbruk mot deras CEFR-nivå samt mot resultatet av en processbarhetsanalys. Till sist analyserar jag sambandet mellan behärskningsgraden av prepositioner och den upplevda svårigheten.

4.1 Performansanalys

4.1.1 Frekvensanalys

I hela materialet finns det sammanlagt 289 prepositioner. Gymnasister i årskurs 3 (Gym3) använder mer prepositioner (i medeltal 19 st.) än gymnasister i årskurs 1 (Gym1) (i medeltal 15,7 st.). Den procentuella andelen prepositioner av alla ord är ganska liknande i båda årskurserna: i Gym1 är det 9,4 % och i Gym3 9,7 %.

Näsman (2015) har analyserat elevtexter ur arkivet vid Uppsala Universitet, där nationella prov i svenska lagras. Enligt hans resultat är den genomsnittliga andelen prepositioner i gymnasieelevers uppsatser 8,91 % (Näsman 2015:28) Andelen prepositioner i mina informanternas uppsatser är således något högre än vad målspråksnormen kräver. Det är förvånande och intressant. En möjlig förklaring till fenomenet är den som Kotsinas föreslår (se s. 8): att modersmålsalare i vissa fall föredrar mer

avancerade adverbial i stället för prepositionsuttryck. I mitt material ser det ut som om informanterna i vissa fall använder ett prepositionsuttryck i stället för en bisats.

Mina informanter använder prepositioner betydligt mer än finska gymnasister i Juurakkos undersökning, där prepositionernas procentuella andel är 7,7 % i G1J och endast 6,2 % i G3J (Juurakko 1999:81). I Pöyris undersökning (2014:38) utgör prepositionerna i medeltal 6,9 % av alla ord i informanternas texter. Mina informanter använder alltså avsevärt mer prepositioner än de finska informanterna i Juurakkos (1996) och Pöyris (2014) undersökningar.

I uppsatserna finns 22 olika prepositioner i Gym1 och 17 olika prepositioner i Gym3. Skillnaden i antalet olika prepositioner kan förklaras med gruppstorleken. I Gym3 ingår endast 6 elever, medan det ingår 11 elever i Gym1, och de flesta prepositionerna har använts bara en gång av en informant i båda grupperna. Ändå finns det en stor skillnad mellan antalet olika prepositioner i mitt material jämfört med Juurakkos (1992:82). I hennes material finns 27 olika prepositioner i G1J och rentav 42 olika prepositioner i G3J. I Juurakkos svenska jämförelsematerialet GS70 finns 76 olika prepositioner. Juurakko förklarar den stora skillnaden mellan antalet olika prepositioner i hennes G3J och jämförelsematerialet GS70 med att den delvis beror på att det svenska jämförelsematerialet är mycket större (88 000 ord) än hennes eget material (ca 37 000 ord) (Juurakko 1996:82).

Det höga antalet olika prepositioner i Juurakkos G3J och i det svenska jämförelsematerialet kan säkert till stor del förklaras med att texterna i fråga hade skrivits i studentexamen. Med andra ord var eleverna i Juurakkos G3J mycket väl förberedda för att skriva mångsidiga uppsatser, medan mina informanter inte alls hade förberett sig inför skrivsituationen.

I tabell 3 presenteras antalet prepositioner av alla ord per inlärare i mitt material samt jämförs med motsvarande siffror för Juurakkos informanter.

Tabell 3. Andelen prepositioner av alla ord per inlärare

% av alla ord	Gym1		Gym3		G1J		G3J		GS70	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
<3.0	0	0	0	0	0	0	18	9	0	0
3.1–5.0	0	0	1	16,7	7	6,1	54	27	4	2,6
5.1–7.0	1	9,1	0	0,0	37	32,5	52	26,0	12	7,9
7.1–9.0	5	45,5	1	16,7	45	39,5	49	24,5	39	25,8
9.1–11.0	3	27,3	2	33,3	19	16,7	21	10,5	65	43,0
11.0<	2	18,2	2	33,3	6	5,3	6	3,0	31	20,5
	11	100	6	100	114		200		151	

Ingen av informanttexterna i Gym 1 har en prepositionsandel som understiger 5 %. För över 90 % av informanterna är prepositionernas andel av alla ord större än 7 %, och för 18,2 % av informanterna är andelen prepositioner till och med över 11 %. Spridningen är mycket stor i Gym3. Det finns stora skillnader informanterna emellan: för en informant utgör prepositionerna mindre än 5 % av alla ord, medan prepositionernas andel är mer än 9 % för hela 66,6 % av informanterna. I tabellen kan man se att mina informanternas prepositionsanvändning är mer målspråksenlig än de finska elevernas, vilket återspeglas också i det höga genomsnittliga antalet prepositioner i mina informanternas uppsatser.

De vanligaste prepositionerna i båda grupperna Gym1 och Gym3 är *i*, *på*, *med* och *till* i den här ordningen. Näst mest frekventa är prepositionerna *om*, *av* och *för*, dock inte i samma ordning för Gym3 och Gym1. Andra prepositioner förekommer bara några enstaka gånger. I mitt material är det ganska förvånande att det bara finns ett belägg för *från* i Gym3, trots att det t.ex. i Pöyris undersökning hamnade på åttonde plats vad gäller frekvensen (Pöyri 2014:39). Att *från* används så sällan i mitt material är förvånande med tanke på att de flesta uppsatserna är berättande och att det fanns flera uppsatssämnen som skulle framkalla användningen av den här prepositionen, speciellt i samband med ämnen *Min roligaste resa* eller *Min barndom*.

I tabell 4 jämför jag mina resultat med Juurakkos (1992:82) och Pöyris (2014:39), samt med den svenska jämförelsekorpusen GS70 (Juurakko 1992:63). Mina resultat stämmer överens med andra finska forskningsresultat och med det faktumet att dessa är de vanligaste sju prepositionerna i det svenska tidningsspråket (Allen 1972 i Juurakko 1992:83). Det finns dock tydliga skillnader prepositionerna emellan. Till exempel är *till* överrepresenterad i Pöyris resultat jämfört med mina och Juurakkos resultat. I båda korpusarna som består av uppsatser i studentexamen är däremot andelen prepositionen *för* relativt hög.

Tabell 4. De vanligaste prepositionerna och deras procentuella andel

	Gym 1		Gym 3		G1J	G3J	Pöyri	GS70
	f	%	f	%	%	%	%	%
i	52	29,7	33	28,9	27,6	19,0	27,8	22,2
på	23	13,1	19	16,7	17,3	19,7	16,8	12,8
med	23	13,1	13	11,4	9,5	8,9	6,7	8,4
till	20	11,4	8	7,0	17,2	8,6	18,0	7,7
för	12	6,9	5	4,4	6,9	11,6	7,0	10,1
av	11	6,3	9	7,9	4,9	9,2	5,4	11,4
om	9	5,1	8	7,0	3,9	5,1	5,0	4,4
övriga	25	14,3	19	16,7	12,7	18,0	13,3	23,0
Totalt	175	100,0	114	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

I tabell 5 presenteras informanterna enligt klass på gymnasiet, modersmål samt åldern vid vilken informanterna har anlänt till Sverige. I tabellen kan man se att resultatet bekräftar förväntningarna: Gym3 använder relativt sätt mer prepositioner och flera olika prepositioner än Gym1. Eleverna med kurdiska som modersmål använder prepositioner både mer och mångsidigare än de som har somaliska som modersmål. Det här kan antas vara på grund av att kurdiskan ligger närmare svenskan vad gäller prepositionsbruket. Och till sist kan man se att de elever som har anlänt till Sverige som under fem år gamla använder prepositioner mer och mångsidigare än de som har anlänt till Sverige som äldre.

Tabell 5. Prepositionsanvändningen enligt årskurs, modersmål och ålder vid flytt

	Procentuell andel prepositioner i en uppsats	Antalet olika prepositioner i medeltal i en uppsats
Gym1	9,4	6,6
Gym3	9,7	8,2
Somaliska	9,2	6,6
Kurdiska	9,8	7,9
≥ 5 år	9,2	6,6
< 5 år	9,8	7,9

Det är också intressant att analysera hur mycket variation det finns i elevernas prepositionsbruk. Ett sätt att mäta variationen är att beräkna andelen olika prepositioner / alla prepositioner i uppsatserna. Om eleven har använt alla prepositioner bara en gång blir denna siffra jämnt 1. Ju mer gånger eleven har upprepat en och samma preposition desto närmare 0 blir siffran. Resultatet av den här beräkningen presenteras i tabell 6.

Medelvärdena är 0,43 för Gym 1 (min 0,31 och max 0,60) och 0,46 för Gym3 (min 0,30 och max 0,71). Det finns alltså bara lite mer variation i uppsatserna av Gym3 än Gym1. Hos Juurakko var skillnaden mycket betydligare: medelvärdet för G1J var 0,34 och 0,58 för G3J. Mina informanter använder prepositioner mångsidigare än Juurakkos G1J, men mindre mångsidigt än Juurakkos G3J, vilket säkert beror på att eleverna medvetet försöker skriva så mångsidiga uppsatser som möjligt i studentexamen.

När jag använder samma mått på materialet enligt informanternas modersmål får jag följande resultat: det genomsnittliga måttet för både kurdi- och somalitalare är 0,45. Av detta framgår att i detta fall har modersmålet inte en betydelse för informanternas prepositionsbruk.

Tabell 6. Andelen olika prepositioner / alla prepositioner

Gym3	f	Olika prep.	Andel olika/alla prep.	Gym1	f	Olika prep.	Andel olika/alla prep.
Araz 3K	29	12	0,41	Nazdar 1K	14	6	0,43
Haydar 3K	20	6	0,30	Deza 1K	13	7	0,54
Nefel3 K	18	9	0,50	Sazan 1K	24	8	0,33
Baram 3K	20	9	0,45	Elind 1K	10	6	0,60
Abdi3 S	20	8	0,40	Maryan 1S	16	5	0,31
Hassan 3S	7	5	0,71	Yusuf 1S	14	6	0,43
Medeltal			0,46	Abdullahi 1S	22	7	0,32
				Khadar 1S	11	5	0,45
				Warsame 1S	15	8	0,53
				Aden 1S	17	7	0,41
				Migil1 S	19	8	0,42
				Medeltal			0,43

Det genomsnittliga måttet hos informanterna som har anlänt till Sverige då de var yngre än fem år är 0,44 medan måttet är 0,40 för dem som har anlänt då de var fem år eller äldre.

4.1.2 Analys enligt prepositionsfrasens funktion

I nästa steg undersöker jag informanternas prepositionsbruk enligt prepositionsfrasens funktion. Jag har delat in funktionerna i olika adverbial och andra funktioner, där prepositionsfraser som fungerar som attribut eller predikativ hör till gruppen "*övriga*" (se närmare kapitel 3.3). Adverbialen har jag delat in i *rumsadverbial*, *tidsadverbial*, *objektsliknande adverbial* och *andra adverbial*. Till andra adverbial hör t.ex. adverbial som fungerar som bestämmningar till adjektiv. Resultatet presenteras nedan i tabell 7.

Tabell 7. Användningen av prepositioner enligt deras funktion

	Gym1	Gym3	G1J	G3J	Pöyri
Funktion	%	%	%	%	%
Rumsadverbial	35,4	41,2	39,2	19,0	37,2
Tidsadverbial	15,4	15,8	16,9	6,8	15,9
Objektsliknande adverbial	16,0	16,7	16,0	27,1	
Annat adverbial	22,3	18,4			
Övriga	10,9	7,9			
Totalt	100,0	100,0			

Den vanligaste funktionen är rumsadverbial, både i Gym1 (35,4 %) och i Gym3 (41,2 %).

Tidsadverbial är mer sällsynta men de används ungefär lika ofta i Gym1 (15,4 %) och Gym3 (15,8 %). Objektsliknande adverbial används lite oftare av Gym3 (16,7 %) än gym1 (16,0 %) även om skillnaden är obetydlig. Mitt resultat avviker från den allmänna uppfattningen att personerna på högre språkliga kunskapsnivåer skulle använda rumsuttryck relativt mindre än de på lägre nivåer. Detta kan dock bero på att antalet informanter i Gym3 är mycket lågt och således kan individuella faktorer spela en stor roll i resultatet.

Eftersom jag använder något annorlunda indelning av funktioner än Juurakko och Pöyri (se närmare kapitel 3.2.1) kan jag jämföra mina resultat med dem bara delvis.

På individuell nivå kan man konstatera att det finns mycket stora skillnader mellan informanterna i deras prepositionsbruk. Till exempel finns det 15 rumsadverbial av totalt 20 prepositionsuttryck i Haydars 3K uppsats. Däremot har Baram 3K använt bara en preposition i lokal funktion, vilket utgör 5 % av hans prepositionsbruk.

Vad gäller rums- och tidsadverbial liknar mina resultat Pöyris. Däremot finns det en stor skillnad mellan Gym3 och Juurakkos G3J: tredje årets gymnasieelever i hennes material använder märkbart mindre rums- (19,0 %) och tidsadverbial (6,8 %) än mina och Pöyris informanter. Här är det än en gång värt att konstatera att skrivsituationen en helt annan för elever som skriver en studentuppsats, jämfört med mina informanters skrivsession. Det är ganska vanligt att eleverna förbereder sig för studentuppsatsen genom att lära sig ett stort antal olika språkliga konstruktioner, dit ofta verb + preposition -konstruktioner tillhör.

Jag jämför vidare prepositionsbruket enligt prepositionsfrasens funktion mellan de språkliga grupperna kurdiska och somaliska, samt mellan dem som har anlänt till Sverige då de var under fem år gamla och dem som har anlänt som äldre. Resultatet av jämförelsen presenteras i tabell 8.

Tabell 8. Prepositionsanvändningen enligt funktion, modersmål och ålder för flytt

	Kurdiska	Somaliska	<5 år	≥5 år
Rumsadverbial	40,0	36,0	36,4	40,0
Tidsadverbial	15,0	16,0	14,0	17,0
Objekts. adv.	16,0	16,0	18,2	14,0
Andra adverbial	21,0	21,0	21,0	21,0
Andra	8,0	11,0	10,5	8,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

Av tabellen framgår att grupperna kurdiska och somaliska skiljer sig något vad gäller andelen rumsadverbial och andra. Det är möjligt att somaliska talare tenderar ersätta vissa rumsadverbial med andra prepositionsuttryck som klassas som *andra*, till exempel i följande fras:

...resan till den (riktiga) resan som var semestern...

Det ser ut som att somalitalare ofta använder ett prepositionsuttryck i stället för en bisats. I sådana fall klassificeras prepositionsfrasen oftast som *andra*, t.ex.

...hur motion och att träffa folk kan hjälpa dig med stress och depritation.

...då arbetsgivare ofta oftast söker någon med utbildning ...

...en bra jobb med ganska bra lön.

Det är ett suveränt jobb med bra betalt.

Jag har en dröm om att göra världen bättre.

Det är helt möjligt att de här skillnaderna mellan dem som har somaliska och kurdiska som modersmål verkligen beror på modersmålet. Det skulle dock kräva ett större material och fördjupade kunskaper i respektive språk för att bättre kunna analysera nämnda skillnader.

De informanter som har anlänt till Sverige som under fem år gamla har använder både rums- och tidsadverbial relativt sett mindre än de som har anlänt till Sverige som äldre. Vanligtvis anses användningen av objektsliknande adverbial (verbdependenta fall) som vara mer avancerad än rums- eller tidsadverbial. T.ex. i Juurakkos (1996) undersökning använder tredje årets gymnasieelever relativt sett mycket mindre rums- och tidsadverbial, men mycket mer verbdependenta prepositionsuttryck än eleverna i första klassen i gymnasiet (se tabell 7, s. 35). Även om jag anser att objektsliknande adverbial inte nödvändigtvis är mer avancerade än prepositionsfraser i andra funktioner, kan den här skillnaden möjligtvis tyda på att det finns en liten skillnad mellan åldersgrupperna i graden av progressivitet.

4.2 Felanalys

I den här delen av avhandlingen undersöker jag informanternas prepositionsfel. Först delar jag in analysen i obligatoriska och icke-obligatoriska kontexter. Senare, för att få en helhetsbild av fel, inkluderar jag alla fel i en och samma korrekthetsprocent. Jag analyserar felen enligt prepositionen samt enligt prepositionsfrasens funktion, och jämför mina resultat med Juurakkos (1996) och Pöyris (2014) resultat.

4.2.1 Felanalys enligt prepositionen

Till icke-obligatoriska kontexter hör de fall där valet av preposition är rätt eller fel, eller då prepositionen är överflödig. I tabell 9 presenteras korrekthetsprocenterna i icke-obligatoriska sammanhang enligt preposition.

Tabell 9. Korrekthetsprocent i icke-obligatoriska sammanhang

	Gym1				Gym3				G1J	G3J	Pöyri
	rätt	fel	överf.	rätt %	rätt	fel	överf.	rätt %	rätt %	rätt %	rätt %
i	48	4	0	92,3	32	1	0	97,0	74,8	87,0	81,7
på	18	3	2	78,3	19	0	0	100,0	76,3	87,9	67,9
med	21	0	2	91,3	12	0	1	92,3	95,1	90,2	93,5
till	20	0	0	100,0	8	0	0	100,0	82,4	76,3	77,9
för	10	1	1	83,3	4	0	1	80,0	67,7	79,4	83,0
av	10	0	1	90,9	9	0	0	100,0	82,4	85,8	94,7
om	8	0	1	88,9	8	0	0	100,0	76,9	69,2	77,1
övriga	23	1	1	92,0	19	0	0	100,0	85,2	88,7	
Total	158	9	8	90,3	111	1	2	97,4	79,6	85,0	

I Gym1 finns 175 belägg för prepositioner, av vilka 90,3 % är korrekta. I Gym3 är det motsvarande procenttalet så högt som 97,4 %. I gruppen Gym3 behärskas prepositionerna avsevärt bättre än i Gym1, även om också informanterna i Gym1 behärskar prepositionerna mycket bättre än de finska gymnasieeleverna. Överhuvudtaget behärskar mina informanter prepositionerna mycket bra. Det finns inga typiska fel i Gym3; alla fel är enskilda fall. Däremot har informanterna i Gym1 det något svårare med *i* och *på*, vilket också är fallet i Juurakkos (1992:95) undersökning. Den mest överraskande skillnaden mellan mina informanter och de finska informanterna är att mina informanter har relativt sett mer problem med prepositionen *med*. Finska gymnasieelever behärskar däremot just denna preposition bäst (Juurakko 1992:123). Detta kan kanske tolkas som att ett ensamstående *med* är vanligt i tallspråksliknande konstruktioner som informanterna använder frekvent. Det här antagandet stöds i SAG (del 3:647). Där konstateras att en isolerad preposition föredras i tallspråk och ledigt skriftspråk, och alla fyra exempel på detta i SAG slutar med *med*. Det är helt möjligt att informanterna övergeneraliserar sådana konstruktioner vilket leder till fel.

När jag jämför mina resultat med Juurakkos (1996), Pöyris (2014) och Viitas (2014) resultat är det ganska klart att de finska elevernas performans och speciellt deras felprofil skiljer sig från mina informanternas profil. Alla tre forskare visar att valet av rätt preposition vållar mest problem för finska

elever. Därtill är utelämnning av preposition avsevärt vanligare än överflödigt bruk i Juurakkos material: i uppsatserna av G1J förekommer 135 överflödiga och 193 utelämnade prepositioner, samt 98 överflödiga och 154 utelämnade prepositioner i uppsatserna av G3J. I mitt material är överflödigt bruk av prepositioner dubbelt så vanligt som utelämnning (8 respektive 4 belägg), och överflödigt användning var nästan lika allmänt som valet av en fel preposition.

I mitt material finns det bara fyra utelämnade prepositioner, vilket gör att korrekthetsprocenterna i obligatoriska kontexter – rätt, fel eller utelämnad preposition – är mycket höga. Av tabell 10 framgår att informanterna i Gym3 behärskar prepositionerna nästan suveränt: i totalt 113 obligatoriska kontexter finns det bara ett fel och en utelämnad preposition. Korrekthetsprocenten är så hög som 98,2 %. Även Gym1 har mycket höga korrekthetsprocenter: det är endast för prepositionen *på* som procenten är under 90 %. Det finns inga prepositioner som mina informanter behärskar sämre än de finska motsvarande informanterna.

Tabell 10. Korrekthetsprocent i obligatoriska sammanhang

	Gym1				Gym3				G1J	G3J	Pöyri
	rätt	fel	utel.	rätt %	rätt	fel	utel.	rätt %	rätt %	rätt %	rätt %
i	48	4	1	90,6	32	1	0	97,0	83,0	89,5	82,5
på	18	3	1	81,8	19	0	0	100,0	63,1	78,5	69,3
med	21	0	0	100,0	12	0	0	100,0	90,0	90,7	95,6
till	20	0	1	95,2	8	0	0	100,0	85,4	76,3	94,9
för	10	1	0	90,9	4	0	0	100,0	74,7	81,9	75,0
av	10	0	0	100,0	9	0	0	100,0	78,3	87,5	92,3
om	8	0	0	100,0	8	0	1	88,9	68,0	74,3	67,5
övriga	23	1	1	92,0	19	0	0	100,0	78,1	82,0	
Totalt	158	9	4	92,4	111	1	1	98,2			

De höga korrekthetsprocenterna och speciellt det låga antalet utelämnade prepositioner vittnar om att mina informanter är vana vid att använda prepositioner. De använder prepositioner rutinartat och vet när en preposition krävs. Det här betyder att deras språk är mycket målspråksenligt och flytande.

I tabell 11 redogör jag för den allmänna korrekthetsprocenten där jag har tagit hänsyn till alla fel. Som tidigare nämnt tolkar jag här de tvivelaktiga fallen som korrekta. Jag anser att den här presentationen bäst speglar mina informanternas behärskning av svenska prepositioner vad gäller fel.

Tabell 11. Sammanlagda korrekthetsprocenter

	Gym1					Gym3				
	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %
i	48	4	0	0	92,3	32	1	0	0	97,0
på	18	3	2	1	75,0	19	0	0	0	100,0
med	21	0	2	0	91,3	13	0	0	0	100,0
till	20	0	0	1	95,2	8	0	0	0	100,0
för	10	1	1	0	83,3	5	0	0	0	100,0
av	10	0	1	0	90,9	9	0	0	0	100,0
om	8	0	1	0	88,9	8	0	0	1	88,9
övriga	23	1	1	1	88,5	19	0	0	0	100,0
Totalt	158	9	8	3	88,8	113	1	0	1	98,3

I tabellen kan man än en gång se att det endast är prepositionerna *i* och *på* som ger upphov till problem. Fel i samband med andra prepositioner är sällsynta och enskilda. Gym3 behärskar prepositionerna så gott som fullständigt och avsevärt bättre än Gym1. Det finns bara två fel i Gym3 och det är en och samma elev – Araz 3K – som har gjort båda två. Han är samtidigt den elev som har använder högst antal prepositioner, 29 belägg, och som har skrivit den längsta uppsatsen av alla, på 295 ord. Alla andra fem elever i Gym3 har skrivit en felfri uppsats vad gäller prepositioner.

Det finns stora skillnader informanterna emellan i deras prepositionsbruk. Ett ytterlighetsfall är Hassan 3S, som använder bara 7 prepositioner (4,5 % av alla ord i uppsatsen) som alla är korrekta. Detta kan tolkas som ett typexempel på undvikningsstrategi.

Jag jämför dessutom behärskningen av svenska prepositioner mellan kurdisk- och somalisktalande informanter (tabell 12).

Tabell 12. Jämförelse av korrekthetsprocent mellan språkgrupperna

	Kurdiska					Somaliska				
	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %
i	43	3	0	0	93,5	37	2	0	0	94,9
på	21	1	2	0	87,5	15	2	0	1	83,3
med	18	0	1	0	94,7	16	0	1	0	94,1
till	11	0	0	0	100,0	16	0	0	1	94,1
för	7	0	1	0	87,5	8	1	0	0	88,9
av	10	0	0	0	100,0	9	0	1	0	90,0
om	10	0	0	1	90,9	5	0	1	0	83,3
övriga	18	0	1	0	94,7	23	1	0	1	92,0
Totalt	138	4	5	1	93,2	129	6	3	3	91,5

På den vänstra sidan i tabell 12 åskådliggörs resultatet prepositionsvis för de kurdisktalande informanterna, och på den högra sidan för de somaliska. I kolumnerna anges, från vänster till höger, antalet rätt använda prepositioner, antalet felanvända prepositioner, överflödigt bruk av prepositioner, utelämnade prepositioner och slutligen korrektheten i procent. Resultatet visar att det inte finns tydliga skillnader mellan de språkliga grupperna. Den sammanlagda korrekthetsprocenten hos den kurdiska språkgruppen är 93,2 % och hos den somaliska 91,5 %.

I Tabell 13 jämförs korrekthetsprocenterna mellan de informanter som har anlänt till Sverige som under fem år gamla och dem som har anlänt till Sverige som äldre.

Tabell 13. Jämförelse av korrekthetsprocent enligt åldern vid ankomsten i Sverige

	< 5 år					≥ 5 år				
	rätt	fel	överf.	sakn.	rätt%	rätt	fel	överf.	sakn.	rätt%
i	26	3	0	0	89,7	54	2	0	0	96,4
på	24	1	2	0	88,9	13	2	0	1	81,3
med	19	0	1	0	95,0	15	0	1	0	93,8
till	16	0	0	0	100,0	12	0	0	1	92,3
för	5	0	1	0	83,3	10	1	0	0	90,9
av	10	0	1	0	90,9	9	0	0	0	100,0
om	11	0	1	1	84,6	5	0	0	0	100,0
övriga	21	0	1	0	95,5	21	1	0	1	91,3
Total	132	4	7	1	91,7	139	6	1	3	93,3

Resultatet visar lite förvånande att de som har anlänt till Sverige då de var äldre än fem år har högre korrekthetsprocent än de som har anlänt som under femåringar (93,3 % respektive 91,7 %). Det här måste bero på att även de som anlänt till Sverige som under fem år gamla har hunnit vistas där en tillräckligt lång tid för att eventuella skillnader som kunde ha funnits mellan grupperna har utjämnats. Det här stöds av forskningsresultat som visar att det tar 5–7 år för invandrarbarn att tillägna sig ett kognitivt krävande skolspråk som krävs för att klara skolarbetet (Salameh & Nettelblatt 2018:61). Mina informanter har hunnit leva i Sverige en mycket längre tid; även den kortaste tiden är 9 år. Därtill har alla informanter redan gått ut grundskolan, vilket säkert också har påverkat utvecklingen av deras språkkunskaper.

Det har länge funnits en uppfattning om den s.k. kritiska perioden i språkinläringen. Forskare har fått olika resultat på var gränsen av den kritiska perioden skulle ligga, men de flesta menar att den

upphör vid 2–5 års ålder. Men senare har den här uppfattningen omtolkats så att den kritiska perioden kanske är en illusion, och i själva verket försvagas inlärningsförmågan lineärt från födseln. (Abrahamsson & Hyltenstam 2011:243–245.)

Motsvarande den sistnämnda åsikten har jag ytterligare delat upp mina informanter i de som är födda i Sverige (plus en informant som har anlänt till Sverige under ett års ålder) och de som har flyttat dit. Skillnaderna mellan grupperna är minimala: den genomsnittliga korrekthetsprocenten bland dem som är födda i Sverige är 90,7 % och bland dem som har flyttat till Sverige 90,9 %. Följaktigen kan man konstatera att åldern vid vilken informanterna har flyttat till Sverige inte förklarar skillnaderna i deras prepositionsbruk.

4.2.2 Felanalys enligt prepositionsfrasens funktion

Jag har valt att åskådliggöra även fel enligt prepositionsfrasens funktion som helhet så att jag tar hänsyn till både utelämnade och överflödiga prepositioner i samma framställning (tabell 14). Också här räknar jag de tvivelaktiga fall som korrekta. Jag anser att det i grova drag går att jämföra korrekthetsprocenterna med Juurakkos resultat även om hon beräknar procenterna separat i obligatoriska och icke-obligatoriska fall.

Tabell 14. Fel enligt prepositionsfrasens funktion i Gym1 och Gym3

	Gym1					Gym3				
	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %
Funktion										
Rumsadverbial	58	4	1	1	90,6	46	1	0	0	97,9
Tidsadverbial	24	3	0	1	85,7	18	0	0	0	100,0
Objektsliknande adverbial	27	1	0	0	96,4	19	0	0	1	95,0
Annat adverbial	37	2	0	0	94,9	21	0	0	0	100,0
Övriga	11	0	7	1	57,9	9	0	0	0	100,0
Totalt	157	10	8	3	88,2	113	1	0	1	98,3

Som sagt, i Gym3 finns det bara två fel och där kan inga felmönster hittas. I Gym1 däremot kan man se att tidsadverbial har vållat lite mer problem för eleverna än rumsadverbial. Det är fallet också hos finska gymnasieelever i Juurakkos resultat. Däremot har mina informanter behärskat objektsliknande adverbial mycket bra (96,4 % i Gym1 och 95,0 % i Gym 3), medan korrekthetsprocenterna hos finska gymnasieelever i Juurakkos undersökningsresultat är avsevärt

lägre: 78,7 % respektive 81,5 % i icke-obligatoriska och 69,3 % respektive 74,8 % i obligatoriska kontexter. (Juurakko 1992:98, 105.)

Informanterna i Gym3 behärskar 100% rätt också andra adverbial. Till exempel använder Baram 3K rentav 9 prepositionsbelägg som klassificeras till andra adverbial, och alla är korrekta, t.ex:

...så blir människan fysiskt segare *på* att reagera *med* kroppen.

Att må dåligt *på* det sättet kommer *med* sina nackdelar.

Idag mår jag riktigt bra *på* alla möjliga sätt.

Det höga antalet överflödiga prepositioner i gruppen "*övriga*" i Gym1 beror på att det finns flera fall där eleven har använt en felaktig struktur som innehåller en preposition. Eftersom det ibland är svårt att bestämma den motsvarande rätta strukturen, eller veta om den rätta strukturen alls skulle vara en prepositionsfras, har jag bestämt mig att klassificera sådana fall till gruppen "*övriga*" och behandla dem som överflödiga, t.ex.

Det är ett suveränt jobb *med* bra betalt.

Jo jag är amdragegenerationen *av* invandrar barn...

Jag vet *om* att många av mina landsmän...

...man har många möjligheter att lyckas *med* i livet.

Det är bra *för* att utveckla min svenska.

Boken...tar *på* en *egenom* att det är en san händelse.

Det ser ut som om de flesta av de här felaktiga fallen beror på övergeneralisering. Till exempel har informanten lärt sig frasen *lyckas med*, *veta om ngt* eller *ett jobb med (hög lön)* som helhetsfraser och tillämpar den oberoende av vad som följer. I ett fall finns det skäl att anta att det är engelskans inflytande som ligger bakom den inkorrekta användningen av *för*. I det sista exemplet har informanten lärt sig att uttrycket *ta på sig* betyder *beröra*. Informanten har använt samma uttryck två gånger så att det inte är en slump utan kan bero på inflytandet av modersmålet eller något annat språk som informanten behärskar. Det samma gäller användningen av *egenom* (igenom?) i samma mening. Således kan man dra slutsatsen att de flesta fel i gruppen "*övriga*" antagligen beror på antingen övergeneralisering eller inflytande av ett annat språk.

När jag jämför fel enligt prepositionsfrasens funktion mellan dem som har anlänt till Sverige som under fem år gamla och dem som har anlänt till Sverige som äldre än fem år ser resultat ut som följande (tabell 15):

Tabell 15.

Fel enligt prepositionsfrasens funktion enligt åldern vid vilken informanten har anlänt till Sverige

Funktion	Ålder <5 år					Ålder ≥5 år				
	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %	rätt	fel	överf.	utel.	rätt %
Rumsadverbial	48	3	1	0	92,3	56	2	0	1	94,9
Tidsadverbial	20	0	0	0	100,0	23	2	0	1	88,5
Objektsliknande adverbial	26	0	0	1	96,3	20	1	0	0	95,2
Annat adverbial	29	1	0	0	96,7	29	1	0	0	96,7
Övriga	9	0	6	0	60,0	11	0	1	1	84,6
Totalt	132	4	7	1	91,7	139	6	1	3	93,3

I tabellen kan man se att de som har anlänt till Sverige som yngre än fem år gamla behärskar tidsadverbial betydligt bättre (korrekthetsprocent 100 %) än de som har anlänt då de var äldre än fem år (84,6 %). Tidsuttryck anses vanligtvis som svårare än rumsuttryck, som ofta representerar grundbetydelsen av ett prepositionsuttryck. Således är det möjligt att åldern vid ankomsten till Sverige verkligen spelar en viktig roll i tillägningen av mer abstrakta prepositionsuttryck.

Det mest iögonfallande i resultatet är den låga korrektshetsprocenten i *övriga prepositionsfraser* hos dem som har anlänt till Sverige som under fem år gamla. När man beaktar tabell 13, där vi ser att alla 8 överflödiga prepositioner i materialet har använts av Gym1 kan man konstatera att överflödiga prepositioner förekommer i synnerhet hos de elever i första gymnasieklass som antingen är födda i Sverige eller anlänt dit högst vid fyra års ålder. Det här är mycket intressant men svårt att förklara speciellt när antalet informanter är så litet.

4.3 Analys utgående från prepositions måttet

Korrekthetsprocenten är måttet som vanligtvis används för att beskriva informanternas behärskning av prepositioner. Ändå beskriver korrektshetsprocenten prepositionsbruket ganska dåligt. Det är t.ex. möjligt att antalet prepositioner som informanten använder är betydligt lägre än vad målspråksnormen kräver, eller att prepositionsfrekvensen är hög men det är ett och samma prepositionsuttryck som upprepas. För att bättre kunna beskriva informanternas prepositionsbruk på ett mångsidigt sätt har jag gjort ett försök att skapa ett prepositions mått som består av tre delar: korrektshetsprocent, andelen olika prepositioner per alla prepositioner, och den relativa avvikelser från målspråksenlig prepositionsfrekvens (se närmare kapitlet "Analysmetoder"). Måttet varierar

teoretiskt mellan –1 – 2. I tabell 16 presenterar jag först prepositions måttvärdena för alla informanter, från högst till lägst. Värdena har multiplicerats med 10.

Tabell 16. Prepositions måttet

Nefel 3K	14,80
Deza 1K	13,60
Yusuf 1S	13,00
Elind 1K	12,90
Maryan 1S	12,90
Migil 1S	12,20
Hassan 3S	12,20
Baram 3K	11,70
Araz 3K	11,60
Warsame 1S	11,50
Nazdar 1K	11,30
Abdi 3S	11,20
Haydar 3K	11,10
Sazan 1K	10,40
Abdullahi 1S	10,10
Khadar 1S	9,30
Aden 1S	8,30

Den här siffran – prepositions måttet – berättar ingenting i sig, utan den måste relateras eller jämföras med någonting. Jag räknar därför först medelvärdet för prepositions måttet för olika grupper – gymnasieklasserna Gym1 och Gym3, språkgrupperna och åldersgrupperna – och jämför grupperna med varandra. Resultatet presenteras nedan i tabell 17.

Tabell 17. Medelvärden för prepositions måttet och jämförelse mellan olika grupper

Gym1	Gym3	somali	kurdi	<5 år	≥5 år
11,4	12,1	11,2	12,2	11,7	11,6

I tabellen kan man se, att den största skillnaden finns mellan de två språkliga grupperna. Mellan gymnasieklasserna är det också skillnad, medan skillnaden mellan åldersgrupperna är obetydlig.

4.4 Processbarhetsanalys

Jag har utgått från Pienemanns (1998) model i processbarhetsanalysen på mitt material (tabell 18). Jag har använt samma engelskspråkiga termer som Pienemann för tydlighetens skull. Dessa är följande:

- NP-agreement: överensstämmelse inom nominalfrasen, t.ex. *det lilla huset*
- VP-agreement: överensstämmelse inom verbfrasen i fallet där det finns flera verb i verbfrasen, vanligtvis hjälpverb och huvudverb
- ADV-front: Satsen börjar med adverb eller adverbial (i stället för subjekt). På tredje nivån betyder det inte att ordföljen skulle vara korrekt.
- V_fneg: negationen har placerats efter det finita verbet, när ordföljen är rak, t.ex. *Han kommer inte*.
- Predikativ agreement: Predikativ (i verbfras) kongruerar med subjekt (i nominalfras)
- Inversion: omvänd ordfölj när något annat än subjekt står i fundamentet.
- XV_fNP_s neg: Korrekt placering av negationen efter subjektet i en struktur som t.ex. Nuförtiden äter han inte kött. X står för adverbial eller bisats i fundamentet.
- cancel INV: rak ordfölj (inställd inversion) i bisatsen.
- neg V_f i bisats: placering av negation framför det finita verbet i bisatsen.

Analysen är bara riktgivande av flera orsaker. En grundläggande felkälla är att processbarhetsteorin beskriver utvecklingen av talat språk, inte skrivet språk. Uppsatserna som utgör mitt material har tallspråkliga drag, men ändå är de inte tallspråk. Den andra viktiga felkällan är det låga antalet kontexter där en viss struktur kunde förekomma. Pienemann (1998:145) anser att man inte kan dra slutsatser av inlärares behärskning av en viss struktur om antalet kontexter är färre än fyra. I tabellen betyder parentes att antalet kontexter är mindre än fyra, och då anger jag antalet korrekta fall/alla fall. Med + betecknar jag sådana fall där antalet kontexter är minst fyra och alla är korrekta. Fall, där antalet kontexter är minst fyra och där andelen korrekta fall är minst 80 % (t.ex. 5/6) betecknar jag också med +. Till skillnad från Pienemann som betecknar antalet korrekta fall med decimaltal använder jag för tydlighetens skull bråktal.

En annan betydlig felkälla är ensidiga fall i uppsatserna. Det är mycket vanligt att det bara finns ett exempel på utrum singularis men inga exempel på plural eller neutrum singularis (anmärkningarna 2–3 gäller sådana fall). Detta gäller speciellt *predikativ agreement* på fjärde nivån, men också böjda ordformer på andra nivån. Till exempel upprepas den bestämda formen *boken* 12 gånger i en uppsats. Ensidighet gäller också verb: i en annan uppsats finns det flera exempel på *verb agreement*, men alla innehåller ett och samma hjälpverb *kan* + infinitiv.

Tabell 18. Resultat av processbarhetsanalysen

	Informant nummer																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Språklig struktur	(1/1)	(3/3)	(2/2)	(1/1)	/	(1/3)	(2/2)	(1/3)	(1/1)	/	+	/	(2/3)	(3/3)	(0/1)	(1/1)	(1/1)
neg Vfi bisats	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
cancel INV.																	
Nivå 5																	
XVfNP's neg.	(1/1)	/	/	/	(1/1)	/	(2/2)	(2/2)	/	/	(1/1)	/	(1/1)	/	/	(1/1)	(1/1)
Inversion	+	+	+	+	(3/3)	(2/2)	(2/2)	+	/	(1/1)	+	+	(3/3)	+	+	+	+
Predikativ agreement	(3/3)	(3/3)*3	+	+ *3	3/4 *3	(3/4)	+ *2	(1/2)	(2/2)*2	(0/1)	/	(1/3)	(3/4)	(2/3)	/	(3/3)	(2/3)
Nivå 4																	
Vf neg.	(1/1)	(2/2)	/	/	(2/2)	/	/	(1/1)	(2/2)	/	/	(2/2)	(2/2)	(1/1)	/	(3/3)	(1/1)
ADV-front	+	+	(2/2)	+	(3/3)	(1/1)	(1/1)	+	/	/	+	+	(2/2)	(2/2)	(3/3)	/	+
VP agreement	+	+	+	+	(3/3)	(1/1)*1	(2/2)	+	+	+	+	(3/5)	+	+	+	+	+
NP agreement	(1/1)	+	(1/1) *3	+	+	(1/1)	+	+	+ *2	(4/6)	+	(1/2)	(3/5)	+	(3/3)	(2/3)	(3/6)
Nivå 3																	
preteritum	+	+	+	+	+	+	(4/5)	+	+	+	(2/2)	+	+	+	+	+	(3/3)
presens	(3/3)	(2/2)	(1/1)	+	(1/1)	+	+	(3/3)	+	(3/3)	+	(1/1)	+	+	+	(1/1)	+
plural	(0/1)	(3/3)	+	+	+	+	+	+	(1/1)	+	+	(3/3)	+	+	(2/2)	+	+
bestämda ordformer	+	+	+	+	+	+ *3	(2/2)*4	+	+	(1/1)	+	+	+	+	+	+	+
Nivå 2																	
Enstaka ord	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Nivå 1																	

Anmärkningarna i tabellen är följande:

- 1) Det finns bara belägg på *kan* + *infinitiv*
- 2) Det finns bara utrum singularis
- 3) Det finns inget belägg på neutrum
- 4) Den bestämda formen *boken* upprepas 12 gånger

Det finns ytterst få fall av negationer i uppsatserna totalt, vare sig i en huvud- eller bisats, vilket är beklagligt, eftersom placeringen av negationen i en bisats är det viktigaste beviset på att inläraren befinner sig på nivå fem i processbarhetshierarkin. Jag räknar också med satsadverbial, men även då är kontexterna alltför få för att säkert kunna bedömma inlärarnas nivå. Det låga antalet negationer avspeglas också i ett mycket osäkert analysresultat vad gäller V_f neg på tredje nivån och XV_fNP_s neg på fjärde nivån.

Jag har bedömt informanternas nivå i processbarhetshierarkin så att de som har tillräckligt med kontexter på högsta kriterium (neg V_f i bisats) får värdet 5. Det finns bara en informant som befinner sig på denna högsta nivå. De som inte har tillräckligt med kontexter har jag bedömt så att nivån ligger mellan 4 och 5, 3 och 4, eller i de mest osäkra fallen, 3 och 5. I sådana fall har informanterna fått de respektive värdena 4,5, 3,5 eller 4. I diagram 2 jämför jag informanternas korrekthetsprocent och värdet av processbarhetsnivån så att det sistnämnda har multiplicerats med 20 (värdet 5 blir 100 i diagrammet).

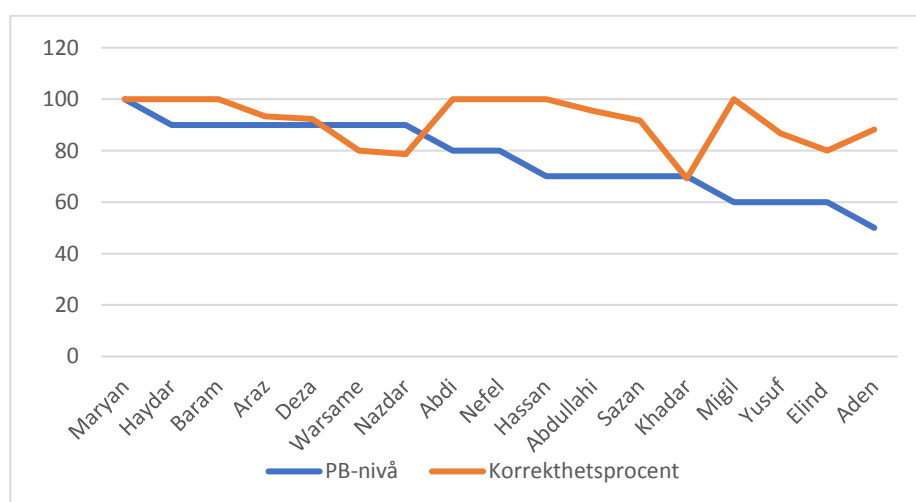

Diagram 2. Jämförelse av korrekthetsprocent och processbarhetsnivå

I diagrammet kan man se att det inte finns ett samband mellan korrekthetsprocent och processbarhetsnivå. Diagrammet kan dock tolkas också så att alla värden (förutom det sista) faller inom 60–100% så att en viss korrelations finns. Att värdena varierar mellan 60–100% kan möjligtvis förklaras så att alla informanter befinner sig på nivå 3 eller högre, och eftersom prepositioner hör till nivå 3 kommer skillnaderna inte fram jämfört med en situation där en del av informanter skulle befinna sig på lägre nivåer i processbarhetshierarkin eller behärska prepositioner betydligt sämre.

Korrektthetsprocent (eller felprocent) beskriver dock inte helt entydigt informanternas behärskning av prepositioner eftersom korrektthetsprocenten inte tar hänsyn till vare sig det relativa antalet prepositioner i uppsatsen eller mångsidigheten i prepositionsbruket. Då kan t.ex. undvikande av prepositioner spela en stor roll för resultatet. Därför jämför jag ytterligare processbarhetsnivån mot prepositions måttet. Resultat presenteras i diagram 3 nedan.

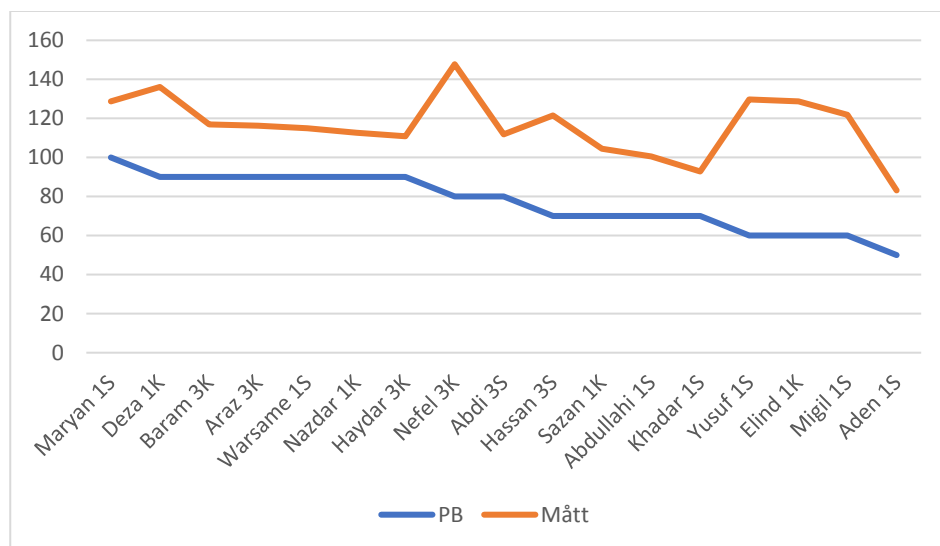

Diagram 3. Jämförelse mellan processbarhetsnivån och prepositions måttet

I diagrammet kan man se att processbarhetsnivån korrelerar bättre med prepositions måttet än med korrektthetsprocenten. Även om måttets kurva i diagrammet är något ojämn, kan ändå en viss likriktad trend mellan de grafiska representanterna iakttas.

4.5 Kontrastering mot stadieteorin

Det finns inget som tyder på att mina informanter inte kunde skilja åt prepositioner som uttrycker befintlighet och riktning. Även om informanterna gör mest fel i samband med prepositionerna *i* och *på*, förekommer de flesta fel i tidsuttryck, inte rumsuttryck. Därtill finns det inga tecken på att de skulle använda prepositionen *på* i en universell betydelse.

Antagligen är mina informanter för avancerade och för utbildade för att sådana problem att skilja åt mellan *i* och *på* som Kotsinas redogör för kunde förekomma.

4.6 Kontrastering mot CEFR-nivån

Enligt läraren som har värderat informanternas språkliga nivå enligt den gemensamma europeiska referensramen för språk CEFR (*Common European Framework for Reference*) finns det ganska små skillnader mellan informanterna. Alla elever förutom en befinner sig på nivå B. Läraren har ändå, på min begäran, värderat informanternas nivå noggrannare, och delat nivåerna i B1.1, B1.2, B2.1 och B2.2. Det här är förstås en mycket svår uppgift, eftersom bedömningen skulle göras med endast en kort uppsats som grund. Därtill har analyserna visat att det finns en mycket stor variation mellan individuella bedömare, vilket gör att nivån, som har bedömts av bara en person, kan anses vara endast riktgivande (Juurakko 1996:65).

Informanternas språkliga CEFR-nivå presenteras i tabell 19. Jag beskriver olika nivåer också med en siffra för att kunna jämföra CEFR-nivån med andra variabler.

Tabell 19. Informanternas språkliga nivå enligt CEFR

Informant	Nivå	Nivå i tal
Maryan 1S	B2.2	80
Migil 1S	B2.1	70
Baram 3K	B2.1	70
Warsame 1S	B1.2 stark	65
Hassan 3S	B1.2 stark	65
Sazan 1K	B1.2 stark	65
Haydar 3K	B1.2 stark	65
Araz 3K	B1.2	60
Nazdar 1K	B1.2	60
Khadar 1S	B1.2	60
Nefel 3K	B1.2	60
Abdi 3S	B1.1	50
Deza 1K	B1.1	50
Elind 1K	B1.1	50
Abdullahi 1S	B1.1	50
Yusuf 1S	B1.1	50
Aden 1S	A2.2	40

När jag jämför informanternas CEFR-nivå med resultatet av processbarhetsanalysen får jag följande diagramm 4. I den grafiska representanten av processbarhetsnivån kan man urskilja en svag trend, som är likriktad med CEFR-nivån. De individuella skillnaderna mellan informanterna är dock

mycket stora. Processbarhetsnivån och CEFR-nivån sammanfaller inte, och jag drar slutsatsen att de mäter delvis olika saker i informanternas språkkunskaper.

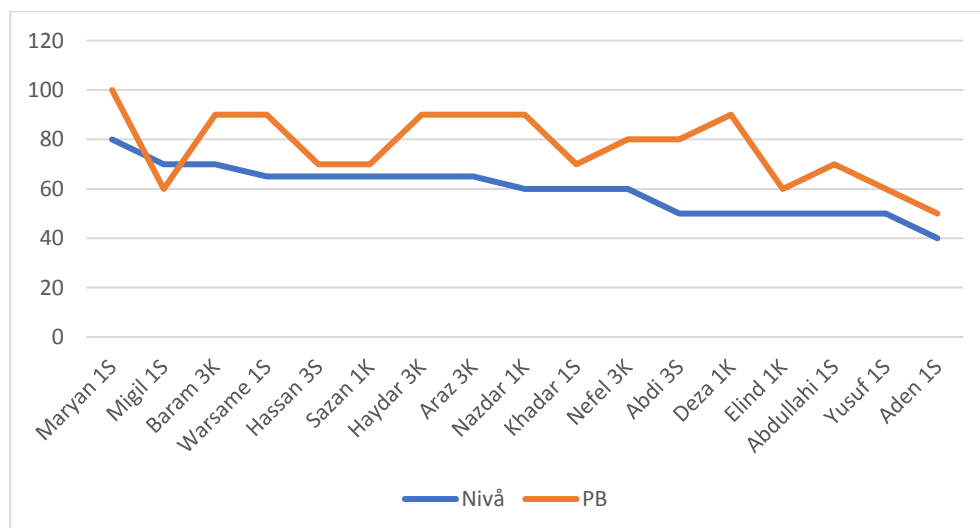

Diagramm 4. Kontrastering av CEFR-nivån med processbarhetsnivån

Juurakko (1996:259) har undersökt sambandet mellan sina informanternas uppsatsbetyg och andelen prepositioner i respektive uppsatsen, och hittat en positiv korrelation. Bland mina informanter kunde inte någon motsvarande korrelation beläggas (se diagram 5).

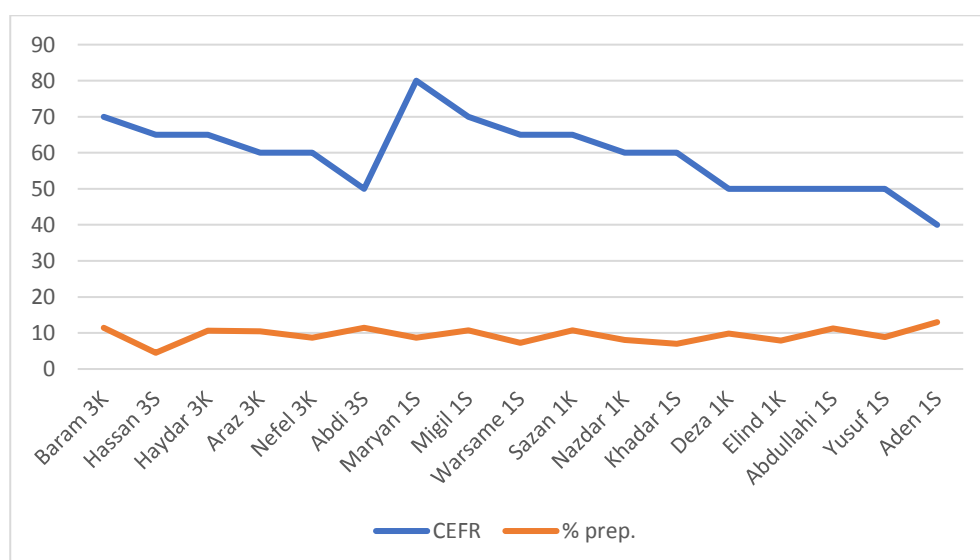

Diagram 5. Relation mellan CEFR-nivån och andelen prepositioner i uppsatserna

I diagrammet har informanterna ordnats enligt gymnasieklass så att gymnasister i årskurs 3 står först med fallande CEFR-nivå. Eftersom andelen prepositioner i informanternas uppsatser är nästan lika stor i Gym3 och Gym1, kommer det tydligt fram att det inte finns någon korrelation mellan CEFR-nivån och andelen prepositioner i uppsatsen.

Pöyri (2014) har undersökt sambandet mellan inlärares språkliga nivå enligt CEFR och korrekthetsprocenten av deras prepositionsbruk. Hon använder en grövre indelning och delar in sina informanter i grupperna A1, A2, B1, B2. Jag gör samma indelning av mina informanter och jämför mina resultat med Pöyris (2014:53). Resultatet presenteras i diagram 6.

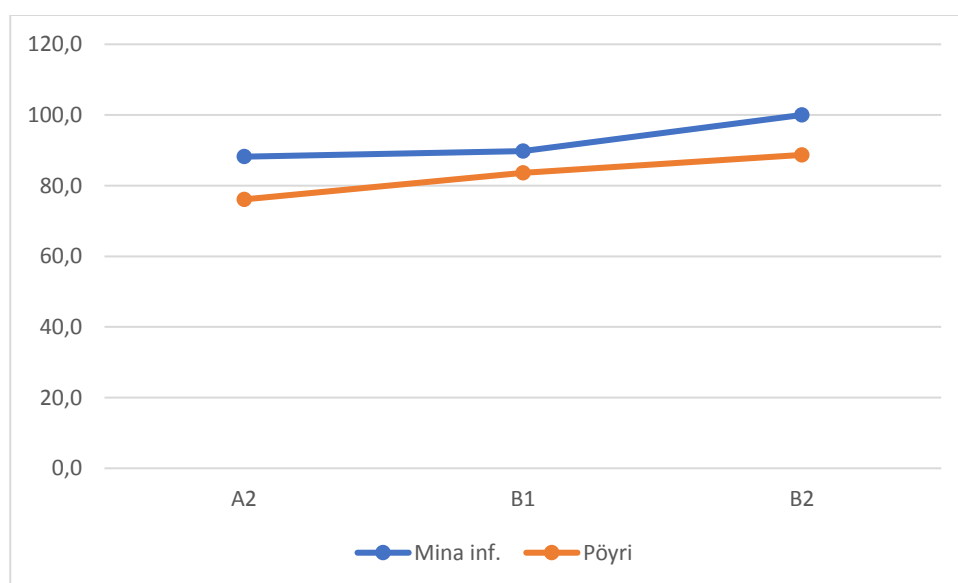

Diagram 6. Korrekthetsprocent enligt informanternas språkliga nivå CEFR.

Mina resultat är likriktade med Pöyris: korrekthetsprocenten ökar med ökande färdighetsnivå. Resultaten skulle antagligen vara ännu närmare varandra om jag hade fler elever på nivå A2. Bland informanterna i mitt material är det nu endast en som är på nivå A2, och hen är på nivå A2.2. Vid en närmare granskning av korrekthetsprocenten och den mer exakta CEFR-nivån kan samma samband, dvs. korrelation mellan ökad korrekthetsprocent och ökad färdighetsnivå, inte beläggas. Inte heller verkar det finnas någon korrelation mellan CEFR-nivån och prepositions måttet.

När jag jämför informanternas CEFR-nivå med deras korrekthetsprocent och prepositions måttvärdet på individuell nivå framkommer det tydligare att informanternas prepositionsbruk har påverkat bedömningen av uppsatserna endast när informanterna har gjort fel i prepositionsfraser. Till exempel har Maryans S1 språkliga nivå värderats högst av alla informanter, B2.2. Andelen prepositioner i hennes uppsats är målspråksenlig, 8,7%. Ändå är hennes

prepositionsbruk ganska medelmåttigt vad gäller mångsidighet: hon har använt totalt 16 prepositioner av vilka bara 5 är olika. Men hon har inte gjort några fel och det har säkert varit en förutsättning för att hennes nivå har värderats högst av alla.

Nefel 3K har högst prepositions mått av alla mina informanter, 0,48. Hon har samma andel prepositioner i sin uppsats som Maryan S1 (8,7 %) och precis som Maryan är hennes korrekthetsprocent 100. Men Nefel 3K har använt totalt 18 prepositioner av vilka 9 är olika, och således är hennes prepositionsbruk mångsidigare än Maryans 1S. Ändå har hennes CEFR-nivå värderats som B1.2, alltså betydligt lägre än Maryans 1S. Slutsatsen är att prepositionsbruket inte spelar en stor roll i bedömningen av inlärares språkliga nivå. En hög korrekthetsprocent i prepositionsanvändning är en förutsättning för hög CEFR-nivå, men hög korrekthetsprocent innebär inte nödvändigtvis hög CEFR-nivå.

4.7 Samband mellan behärsningen av prepositioner och den upplevda svårigheten

En av mina forskningsfrågor är att studera den upplevda svårigheten av prepositioner i svenskan, samt kontrastera den mot resultatet av felanalysen. I bilaga 1 finns enkäten som jag har använt för att få fram hur svåra informanterna upplever olika konstruktioner i svenska språket. En av punkterna i enkäten handlade om prepositioner. Jag tittar först på hur svåra prepositioner upplevs jämfört med andra konstruktioner i svenskan. Resultatet presenteras nedan i diagram 7.

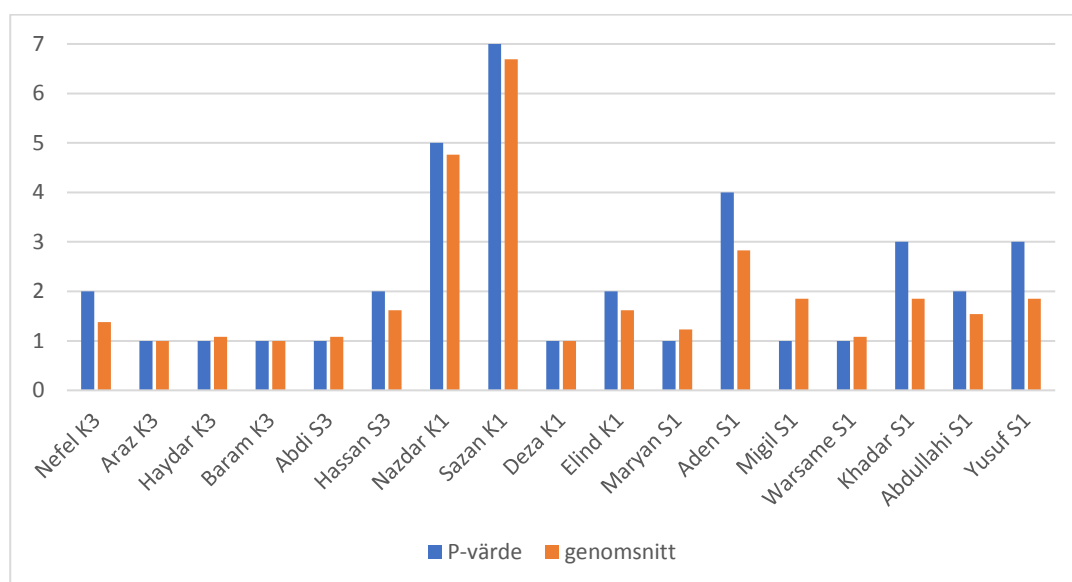

Diagram 7. Den upplevda svårigheten av prepositioner jämfört med andra konstruktioner i svenskan

Eleverna har värderat svårigheten av olika konstruktioner på skalan 1–7 där 1 betyder "inte alls svår" och 7 "ytterst svår". De blåa staplarna anger den upplevda svårigheten av prepositioner för respektive informant, och de orange staplarna visar det genomsnittliga värdet av alla strukturer. Ur diagrammet framgår tydligt att informanterna allmänt upplever prepositioner som lite svårare än alla konstruktioner i medeltal. Ur diagrammet framgår också eleverna på tredje året i gymnasiet uttrycker stor säkerhet vad gäller sin prepositionsbehärskning, medan motsvarande siffror för eleverna på första året i gymnasiet varierar mer. Bland tredje årets gymnasieelever i materialet uppger rentav fyra av sex att prepositioner inte alls är svåra. Vidare avslöjar diagrammet att det inte finns något mönster som tydligt skulle skilja kurdisktalande från somalisktalande vad gäller den upplevda svårigheten av prepositioner.

Mitt syfte är också att jämföra den upplevda svårigheten av prepositioner med informanternas faktiska prepositionsbehärskning. Det finns ett problem med att jämföra dessa saker eftersom den upplevda svårigheten har värderats mellan siffrorna 1–7 där 1 betyder "inte alls svårt", medan korrekthetsprocenten varierar mellan 100–0% så att 100% är det bästa möjliga resultatet. Jag har därför vänt på skalan så att 1 blir 7 och 7 blir 1. Vidare har jag multiplicerat korrekthetsprocenten med 0,1 så att 100 % blev 10 osv. Matematiskt är dessa siffror inte exakt jämförbara, eftersom P-värdet varierar mellan 1 och 7 och korrekthetssiffran mellan 0 och 10, men de möjliggör i alla fall en jämförelse mellan former av de grafiska representanterna. Resultatet presenteras i diagram 8.

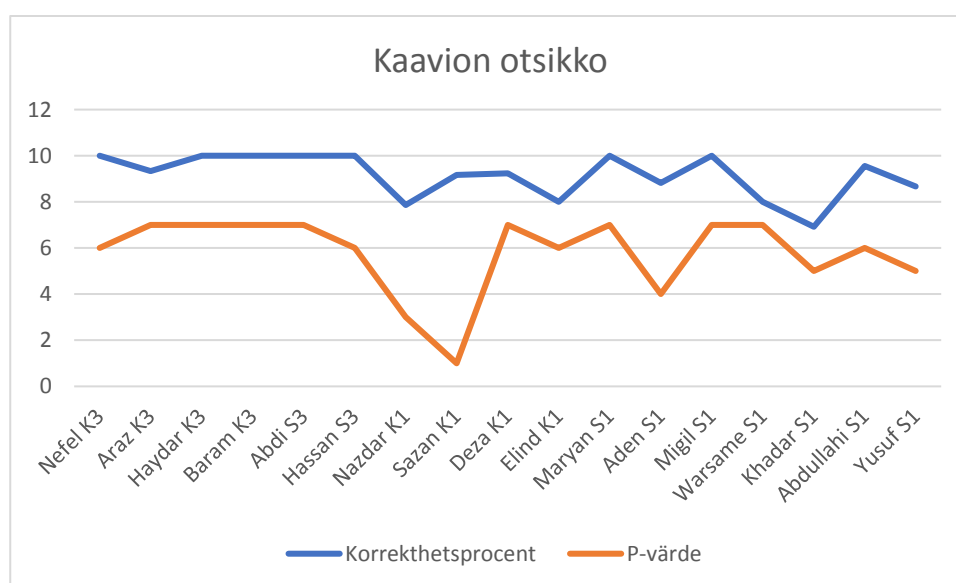

Diagram 8. Den upplevda svårigheten jämfört med det faktiska behärskandet av prepositioner

Ur diagrammet framgår att elevernas värdering av svårigheten av prepositioner sammanfaller ganska bra med deras faktiska kunskaper, mätta med korrekthetsprocenten. Fem elever har bedömt prepositioner som inte alls svåra och inte heller gjort några fel. Även om inte alla elever har kunnat uppskatta sina egna kunskaper lika realistiskt kan man ändå se att resultatet tydligt sammanfaller med den upplevda svårigheten. Elevernas uppfattning om sina egna kunskaper är således ganska realistisk; det finns bara några få elever som tydligt har överskattat sina kunskaper.

Jag har ytterligare jämfört P-värdet med prepositions måttet. I diagram 7 har jag ändrat skalan av P-värdet på samma sätt som i det ovannämnda diagrammet. Måttet har multiplicerats med 10.

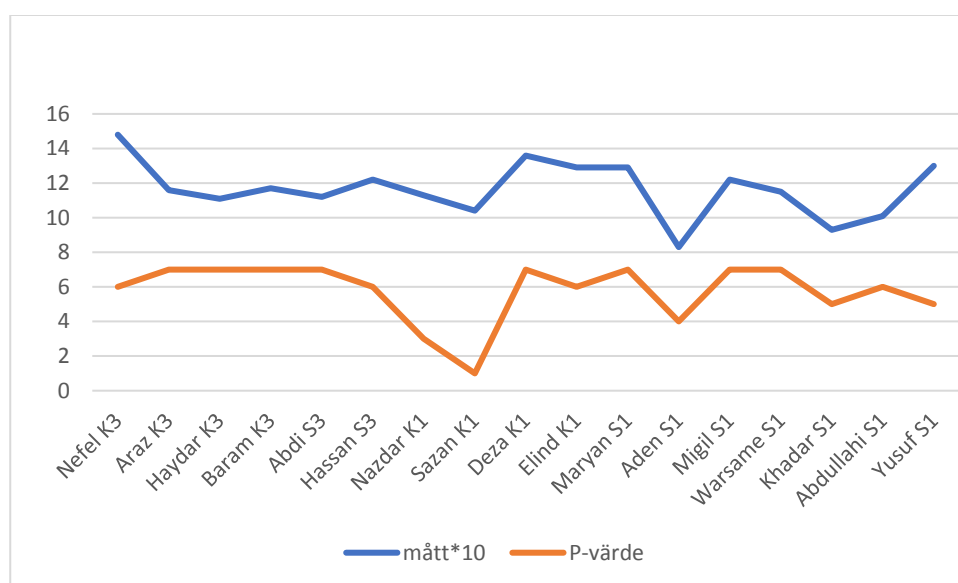

Diagram 9. Korrelation mellan prepositions måttet och den upplevda svårigheten

Ur diagrammet framgår att prepositions måttet korrelerar med den upplevda svårigheten av prepositioner ännu bättre än vad korrekthetsprocenten gör. Formerna av de grafiska representanterna i diagram 9 är nästan identiska, förutom början och slutet.

5 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Sammanlagt finns det 289 prepositioner i materialet som består av 17 uppsatser. Gymnasister i årskurs 3 använder i medeltal mer prepositioner (19 st.) än gymnasister i årskurs 1 (15,7 st.) vilket beror på att deras uppsatser är längre. Den genomsnittliga andelen prepositioner i uppsatserna är 9,4 % i Gym1 och 9,7 % i Gym3. Av informanterna är det 66,6 % vars prepositionsproduktion uppgår till över 9 % av alla ord i uppsatsen. Andelen prepositioner i mitt material är högre än i

svenskspråkiga gymnasieelevers uppsatser i genomsnitt i Sverige (8,9 %). Detta kan bero på att elever med svenska som modersmål föredrar mer avancerade sätt att uttrycka rums- och tidsrelationer, eller att informanterna – möjligen på grund av inflytande från sitt modersmål eller något annat språk – tenderar att ersätta bisatser med ett prepositionsuttryck. Andelen prepositioner i informanternas uppsatser är mycket högre och mycket mer målspråksenlig än i finska gymnasieelevers uppsatser i Juurakkos (1996) undersökning. Det här tyder på att uppväxten i en svenskspråkig miljö där inputen av svenska är kontinuerlig har en avgörande betydelse för hur målspråksenlig prepositionsbruket blir.

Gymnasister i årskurs 3 har producerat färre olika prepositioner (17) än årskurs 1 (22). Detta kan delvis bero på att gruppen Gym3 innehåller endast 6 informanter eftersom antalet olika prepositioner kan korrelera med antalet informanter (jmf. Juurakko 1996:82). Men detta förklarar säkert inte helt det låga antalet olika prepositioner. Till exempel är antalet olika prepositioner i Juurakkos svenska jämförelsegrupp så högt som 76. Även om mina informanter i flera avseenden har ett flytande språk, är deras språkliga repertoar antagligen inte lika omfattande som modersmålstalares, vilket återspeglas i det relativt låga antalet olika prepositioner i uppsatserna.

Prepositionsvariationen är även mindre än hos de finska gymnasisterna i Juurakkos (1996) undersökning. Eleverna i G1J har producerat 27 olika prepositioner och tredje årets gymnasieelever i G3J så mycket som 42 olika prepositioner. Att det är fråga om uppsatserna i studentexamen både i Juurakkos G3J och i det svenska jämförelsematerialet är säkert en orsak till att resultatet visar på så stor mångsidighet, vilket också gäller för andra mått än antalet olika prepositioner i uppsatsen.

Eleverna i Gym3 använder prepositioner bara lite mångsidigare än eleverna i Gym1, mätt i antal olika prepositioner per alla prepositioner (0,46 och 0,43 motsvarande). Mina informanter använder prepositioner mer varierat än Juurakkos G1J (0,34), men mindre mångsidigt än Juurakkos G3J (0,58), vilket kan tänkas bero på att eleverna medvetet försöker skriva så mångsidiga uppsatser som möjligt i studentexamen.

Informanterna med kurdiska som modersmål använder prepositioner i högre grad och mångsidigare än de som har somaliska som modersmål. Det här kunde antas på grund av att kurdiskan är närmare svenskan vad gäller prepositionsbruket. Elever som har anlänt till Sverige yngre än vid ymgre än fem års ålder använder mer och mångsidigare prepositioner än de som hade anlänt då de var äldre än fem år. Det är dock svårt att säga om dessa skillnader skulle vara statistiskt signifikanta om informantunderlaget var större.

Vad gäller användningen av prepositionsuttryck i olika funktioner brukar rumsadverbial uppfattas som enklare än tidsadverbial eller objektsliknande adverbial, och deras andel antas sänka med ökande kunskapsnivåer. Så är fallet t.ex. i Juurakkos undersökning, där det finns en tydlig skillnad i andelen rums- och tidsadverbial mellan G1J och G3J. Gymnasieeleverna på tredje året i hennes material använder märkbart mindre både rums- (19,0 %) och tidsadverbial (6,8 %) och mycket mer objektsliknande adverbial än eleverna i första gymnasieklass. Mina resultat bekräftar däremot inte det här antagandet: andelen rumsadverbial i Gym3 är högre (41,2 %) än i Gym1 (35,4 %), medan andelen tidsadverbial och objektsliknande adverbial i grupperna är nästan identiska. Pöyris (2014) resultat bekräftar mina; andelen rumsadverbial i hennes material, som inte heller innehåller studentuppsatser, är 37,2 %. På grund av de här resultaten anser jag att studentuppsatser inte är jämförbara med icke-studentuppsatser.

Felanalysen både i icke-obligatoriska och obligatoriska sammanhang visar att mina informanternas korrekthetsprocent är mycket högre än finska gymnasisters. Gym3 behärskar prepositionerna avsevärt bättre än Gym1, även om också Gym1 behärskar dem mycket bättre än de finska gymnasieeleverna. I obligatoriska sammanhang är korrekthetsprocenterna så höga som 92,4 % hos Gym1 och 98,2 % hos Gym3. Motsvarande siffror i Juurakkos undersökning är 77,9 % och 83,0 %. (Juurakko 1996:103). Överhuvudtaget kan man säga att mina informanter behärskar prepositionerna mycket bra. Det finns inga typiska fel i Gym3 utan alla fel är enskilda fall. Däremot har Gym1 haft något mer problem med *i* och *på*, vilket också är fallet i Juurakkos (1992:95) undersökning. Att det är just prepositionerna *i* och *på* som är svåra för inlärare är inte förvånande, eftersom det är just vid de här prepositionerna det enligt svenska forskare (t.ex. Bolander 2005, Engdahl 2017) finns mest godtycklighet i svenskan.

Antalet utelämnade prepositioner i mitt material är endast 4 stycken, medan överflödigt bruk är dubbelt så vanligt. Bland finska gymnasister är däremot utelämnning av preposition och val av fel preposition mycket mer frekventa än överflödigt bruk.

Den mest överraskande skillnaden mellan mina informanter och de finskspråkiga informanterna är att mina informanter har mer problem med prepositionen *med*. Finska gymnasieelever behärskar däremot just denna preposition bäst (Juurakko 1992:123). Detta kan kanske tolkas som att ett ensamstående *med* är vanligt i tallspråksliknande konstruktioner som informanterna använder frekvent. Det här antagandet stöds i SAG (del 3:647) där det konstateras att en isolerad preposition föredras i tallspråk och ledigt skriftspråk, och där alla fyra exempel på detta slutar med *med*. Det är helt möjligt att informanterna övergeneraliserar sådana konstruktioner, vilket leder till fel.

Vad gäller fel enligt prepositionsfrasens funktion finns det bara två fel i Gym3 och där kan inga felmönster hittas. I Gym1 kan man däremot se att tidsadverbial vållar lite mer problem för eleverna än rumsadverbial. Det är fallet också hos finska gymnasieelever. Däremot behärskar mina informanter objektsliknande adverbial mycket bra (95,0 % i Gym 3 och 96,4 % i Gym1), medan korrekthetsprocenterna hos finska gymnasieelever är avsevärt lägre, mellan 69,3 % och 81,5 % (Juurakko 1992: 99, 105).

De av mina informanter som har anlänt till Sverige vid yngre än fem års ålder behärskar tidsadverbial betydligt bättre (korrekthetsprocent 100 %) än de som har anlänt då de var äldre än fem år (84,6 %). Tidsuttryck anses allmänt bland forskare som svårare än rumsuttryck, som ofta representerar grundbetydelsen av ett prepositionsuttryck. Således är det möjligt att åldern vid ankomsten verkligen spelar en viktig roll för behärsningen av tidsadverbial, vilket dock skulle kräva ytterligare undersökning.

Informanternas CEFR-nivå och processbarhetsnivå kontrasterades mot olika faktorer som visar informanternas prepositionsbruk. Intressant är att processbarhetsnivån korrelerar med prepositions måttet men inte med korrekthetsprocenten, medan det var tvärtom med CEFR-nivån, som i stället korrelerar med korrekthetsprocenten men inte med prepositions måttet. En möjlig förklaring till detta kan vara att bedömningen av CEFR-nivån är subjektiv medan processbarhetsnivån är ett mer objektivt mått. Följaktigen ligger det nära till hands att anta att det är prepositions fel som är mest iögonfallande för den som bedömer uppsatsen. Prepositions bruket kan vara relativt enkelt och ensidigt, men om det är flytande och utan fel, riktas bedömarens uppmärksamhet mot andra drag i uppsatsen. Prepositioner spelar alltså en roll i bedömningen endast när de inte är korrekta.

I mitt material finns det ingen korrelation mellan CEFR-nivå och andelen prepositioner i uppsatsen, även om en sådan korrelationen finns för de finska gymnasisterna i Juurakkos avhandling. Detta kan antas bero på att finska gymnasisterna i genomsnitt använder betydligt färre prepositioner än vad målspråksnormen kräver, medan mina informanter använder mer prepositioner än vad som är målspråksnormen. Det finns vidare ingenting som tyder på att *på* skulle vara en universell preposition bland informanterna.

Ett av de mest överraskande resultaten är hur väl den upplevda svårigheten av prepositioner stämmer överens med den faktiska behärsningen av prepositionerna. Beaktansvärt är också att den upplevda svårigheten korrelerar bättre med prepositions måttet än med korrekthetsprocenten. Detta

tyder på att prepositions måttet verkligen kunde skildra prepositions bruket bättre än korrektshetsprocenten.

Som en generell slutsats kan man konstatera att informanternas språkbruk är målspråksenligt och flytande, dock inte akademiskt korrekt skriftspråk. Den procentuella andelen prepositioner i uppsatserna är i enlighet med den svenska skriftspråksnormen. Speciellt bra behärskar Gym3 prepositionerna. Det finns bara små skillnader mellan de olika språkgrupperna samt mellan dem som har anlänt till Sverige då de var under fem år gamla och de som hade anlänt till Sverige då de var äldre än fem år. Den viktigaste faktorn som kan förklara skillnaderna mellan elevernas prepositionsbruk är gymnasieklass: Gymnasieeleverna i tredje klassen behärskar prepositionerna märkbart bättre än eleverna i första klassen, oavsett språklig bakgrund eller åldern vid vilken de har flyttat till Sverige.

Att det inte finns tydliga skillnader mellan dem som har anlänt till Sverige som under fem år gamla och äldre kan tyda på att alla informanter har vistats i Sverige tillräckligt länge (minst 9 år) för att kunna utveckla ett flytande språk. Att informanterna studerar på högskoleförberedande linje i gymnasiet betyder att de representerar den allra mest avancerade gruppen av sin åldersgrupp, vilket också säkert spelar en viktig roll för deras språkkunskaper.

Informanternas prepositionsbruk skiljer sig avsevärt från finska gymnasieelevers prepositionsbruk. Dessutom upplever informanterna svenskans prepositioner som absolut och relativt lätta, vilket också avspeglas i höga korrektshetsprocent i deras prestationer. Den allmänna uppfattningen att prepositioner är svåra för svenskinlärare bekräftas inte i den här studien.

Båda språkliga grupperna, somaliska- och kurdisktalare, behärskar prepositionerna nästan lika bra. Den ytliga analysen av respektive språken avslöjade att kurdiska och somaliska trots tydliga skillnader sinsemellan, står mycket närmare varandra och svenskan vad gäller prepositions bruket än vad i relation till finskan. Att forskare i Sverige inte har varit intresserade av prepositions bruket i andraspråksinlärning är således motiverat: för de flesta invandrare vållar prepositioner tydligen inga större problem. Det betyder dock inte att de inte skulle vara besvärliga för vissa språkliga grupper. Det skulle vara intressant att undersöka prepositions bruket hos två språkliga grupper som tydligare skiljer sig från varandra, t.ex. turkiska och kurdiska.

Det skulle också vara intressant att genomföra en undersökning med tallspråkligt material bland de ovannämnda språkliga grupperna (t.ex. turkiska och kurdiska) och välja informanterna så att också språkinlärare på en mindre avancerad nivå finns representerade. Då skulle det vara intressant att kontrastera informanternas prepositionsbruk mot resultat av en processbarhetsanalys.

Det finns tydliga svagheter i undersökningar som baserar sig på fritt skrivna uppsatser, såsom den här. Till exempel spelar ämnet av uppsatsen en viss roll i det hur och hur mycket skribenten använder prepositioner. Därtill är det svårt att bedöma informantens prepositionsbruk, eftersom det inte är möjligt att avgöra i vilket grad informanten undviker att använda vissa prepositioner. Antagligen undviker skribenten sådana prepositionsuttryck som hen inte behärskar bra. Av alla prepositionsuttryck som informanten använder kan man inte dra några som helst slutsatser vad gäller behärskandet av alla de prepositionsuttryck som hen inte använder. Därför kunde det vara motiverat att använda metoder som tillåter elicitering, eller som kräver översättning. Nackdelen med den sistnämnda metoden är dock att den kräver mycket goda kunskaper i källspråket av forskaren, vilket ofta inte är fallet.

Antalet informanter i denna studie var för litet för att kunna dra några längre gående slutsatser om vad som har påverkat informanternas prepositionsbruk. Skillnader mellan informanterna kan möjligen också ha förklaringar som grundar sig på var och ens personliga egenskaper och livserfarenheter. Däremot visar redan den här undersökningen att det finns tydliga skillnader mellan finska gymnasieelevers och mina informanternas prepositionsbruk, vilket tyder på att uppväxtmiljön spelar en viktig roll i tilläggning av prepositionsuttryck.

Att på ett pålitligt sätt kunna studera prepositionsbruket i svenska hos informanter med något annat modersmål än finska och dra slutsatser om modersmålets påverkan på prepositionsbruket, förutsätter att man kunde hitta en sådan grupp andraspråksinlärare vars omständigheter liknar de finskspråkigas. Men problemet är att det bara är i Finland där svenska studeras i stor skala i en icke-svenskspråkig miljö. De flesta andra inlärare av svenska bor i Sverige vilket gör det svårt att bedöma vilka skillnader som beror på modersmålet och vilka som beror på de olika språkliga miljöerna inlärarna emellan.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Abrahamsson, Niclas & Hyltenstam, Kenneth (2004). Mognadsbegränsningar och den kritiska perioden för andraspråksinläring. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.) *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Sonja (2010). *Prepositionsbruk hos personer med annat hemspråk än svenska*. Göteborg: Göteborgs universitet. (Kandidatavhandling)
- Bolander, Maria (2005). *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.
- Ellis, Rod (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Engdahl, Annika (2017). *Polysemin hos prepositioner. En språkjämförande korpusundersökning*. Uppsala: Uppsala universitet. (Magisteravhandling)
- Hammarberg, Björn (2004). Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 25-78.
- Hassinen, Sirje (2002). *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Acta Universitatis Ouluensis B43. Oulu: Oulu University Press.
- Herberts, Kjell (1991). *Tolv tvåspråkiga familjer*. Åbo: Åbo Akademi.
- Hultman, Tor (1987). Objekt som Objekt. I: Telemann, Ulf (red.), *Grammatik på villovägar*. Stockholm: Liber.
- Håkansson, Gisela (2004). Utveckling och variation i svenska som andraspråk enligt processbarhetsteorin. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 153-169.
- Juurakko, Taina (1996). *Prepositioner i finskspråkiga gymnasisters inläraarsvenska*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. (Doktorsavhandling)
- Koskela, Henna (2009). *För arbete, för livet. En studie i prepositioner i invandrarsvenska*. Vasa: Vasa universitet. Pro gradu-avhandling.
- Kotsinas, Ulla-Britt (1982). ”Kommer en papper på kyrka. Lokativa prepositioner i invandrarsvenska”. I: Mirja Saari & Marika Tandefelt (red): *Svenskans beskrivning*

13. *Förhandlingar vid trettonde sammankomsten för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning*. Hanaholmen 1981. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie B, nr 6, 183-198.

Kotsinas, Ulla-Britt (1984). "Vad heter stan på din mamma?" Om prepositionsanvändningen i några invandrares svenska tallspråk. I. Kenneth Hyltenstam & Katrin Maandi (red.): *Nordens språk som målspråk 1984*. Forskning och undervisning. Stockholm: Stockholms universitet

Kotsinas, Ulla-Britt (2005). *Invandrarsvenska*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Meriläinen, Heikki (1984). Beskrivning av språket i ett urval abiturientuppsatser från år 1980. Del 2 – felanalys. I: A. Pitkänen (red.), *Interlingua-studier II*. Tammerfors universitet. S. 1-92.

Norrby, Catrin & Håkansson, Gisela (2007). *Språkinläring och språkanvändning. Svenska som andraspråk i och utanför Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Näsman, Jesper (2015). *En pilotstudie för automatisk analys av elevtexter*. Uppsala: Uppsala universitet. Kandidatuppsats.

Philipsson, Anders (2004). Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråksperspektiv. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. S. 117-151.

Pienemann, Manfred (1998). *Language Processing and Second Language Development*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Pitkänen, Antti (1985). Om språkliga drag och feltyper vid fri skriftlig framställning i främmande språk. I: V. Kohonen & A. Pitkänen (red.): *Language testing i school*. AFinla yearbook 1985. AFinla Series Nro 41, 227-238.

Pöyri, Karoliina (2014). *Prepositionsbruk i olika färdighetsnivåer i svenska*. Åbo: Åbo universitet. Magisteravhandling.

Rautamo, Maria (1999). *Prepositioner i svenska språkbadelevers uppsatser*. Jyväskylä: Jyväskylä universitet. Pro gradu-avhandling.

Saeed, John I. (1999) *Somali*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publications.

SAG = *Svenska Akademiens Grammatik* (1999). Stockholm: Svenska Akademien.

Salameh, Eva-Kristina & Nettelbladt, Ulrika (2018). *Språkutveckling och språkstörning hos barn. Flerspråkighet - utveckling och svårigheter*. Lund: Studentlitteratur.

Viita, Jenni (2014). *Användningen av prepositioner i språkbådselevers och svenskspråkiga elevers skriftliga uppsatser i årskurserna 6 och 9*. Vasa: Vasa universitet. Pro gradu-avhandling.

Windfur, Gernot (2009). *The Iranian Languages*. London; New York: Routledge.

Östberg, Urban (2017). Prepositioner, verbpartiklar och stavning är svårt i svenskan. *Språkbruk* 2017, nummer 2.

BILAGOR

Bilaga 1: enkät

Niina Tammi
Åbo Akademi -universitet
Åbo, Finland

Enkät för en pro gradu-undersökning, som gäller påverkan av informanternas modersmål på målspråket (svenska)

Tack för ditt deltagande i undersökningen!

Bakgrundsinformation

1. Namn: _____

2. Ålder: _____

3. Modersmål/förstaspråk: _____

4. Hemspråk: _____

5. Förutom mitt modersmål/hemspråk och svenska behärskar jag följande språk:

_____

6. Välj ett alternativ:

a) Jag är född i Sverige men mina föräldrar har flyttat till Sverige från ett annat land.

b) Jag är född i Sverige men en av mina föräldrar har flyttat till Sverige från ett annat land.

c) Jag har flyttat till Sverige från ett annat land. Antal år i Sverige: _____

d) Något annat: _____

Attityd till olika språkliga strukturer:

Värdera på skalan 1-7 (1= inte alls svårt, 7= ytterst svårt) hur svåra du anser följande språkliga strukturer i svenska språket. Ringa in det rätta alternativet:

- substantivböjning (t.ex. ett yrke, yrket, yrken, yrkena)
1   2   3   4   5   6   7
- kongruens mellan substantiv och adjektiv (t.ex. en grön papegoja, den gröna papegojan, gröna papegojor, de gröna papegojorna)
1   2   3   4   5   6   7
- inlärnin g av ord
1   2   3   4   5   6   7
- fasta fraser och idiom (t.ex. avlägga examen, stifta lag; kasta in handduken)
1   2   3   4   5   6   7
- skillnad i betydelsen av synonymer (t.ex. tänka – fundera)
1   2   3   4   5   6   7
- verb böjning (t.ex. sitta, sitter, satt, suttit)
1   2   3   4   5   6   7
- användning av olika tempus (t.ex. sitter, satt, har suttit, hade suttit)
1   2   3   4   5   6   7
- prepositioner (t.ex. på, i, mellan, under, bredvid)
1   2   3   4   5   6   7
- pronomen och deras böjning (t.ex. du-dig-din, vi-oss-vår, det, det här, någon, annan, alla)
1   2   3   4   5   6   7
- ordfölj i bisats (t.ex. Jag vet att du inte tycker om choklad).
1   2   3   4   5   6   7
- ordfölj i huvudsats (Om det inte regnar ska jag åka till Stockholm).
1   2   3   4   5   6   7
- participkonstruktioner (en leende kvinna, ett nybyggt hus)
1   2   3   4   5   6   7
- passivkonstruktioner (huset byggs, huset har blivit byggt)
1   2   3   4   5   6   7

Bilaga 2: Samtycke

Samtycke

Härmed ger jag mitt samtycke till deltagandet i en lingvistisk undersökning som gäller påverkan av inlärares modersmål till målspråket (svenska). Undersökningen omfattar en uppsats samt svar på en enkät. Jag är medveten om att mitt namn inte ska hållas fram vare sig under analysen av materialen, eller i den slutgiltiga forskningsrapporten.

Borlänge / 2019

Underskrift